

HAFTALIK
Kültür ve Aktüalite dergisi

24 Nisan 1946
ÇARŞAMBA

SAYI
14
20 Kuruş

Gayemiz, millî ve insanî kültüre hizmettir.

Hakikat yolundan sapmayınız!

Modern kültür, aklın ve vicdanın hürriyetini koruyan tek silâhtır

Kültür Lokomotifi raydan çıktıktan sonra ister sağa ister sola devrilmiş olsun, neticeyi değiştirmedikçe bunun ne ehemmiyeti vardır..

Avukat
ESAT ADİL

Yarab, benim hayretimi artır! Sözile Peygamber Muhammet şunu demek istemişti: Hakikat yolunu bana açık tut ve öğreteceğin her yeni bilgi ile beni hayretlere düşür!

Marxs, Balzak'dan bahsederken «kendisinden çok faydalandım» diyor. Çünkü Balzak içinde yaşadığı cemiyet ve sınıfın bir çok iğrenç taraflarını açıklamak suretile, tarihi materyalizme, istemeğe, istemeye hizmet etmiştir. Bu suretle Karl Marks kendi iddialarını hasmın ifşaatile perçinlemiştir.

Bizim de her gün «Hayretimizi, arttıran ve cemiyet üzerindeki müşahedelerimizin doğru neticelerini perçinlemenize yardım eden bir çok muharrir ve fikir adamları vardır ki, onlara karşı şükran borcumuz gün geçtikçe artmaktadır.

Yalanlar, iftiralar, mugalatalar, efsaneler olmasaydı, hakikat bize bu kadar güzel görünebilirmidi.. «Eğrilik»ler olmasaydı. «Doğruluk»dan belki de hiç bir tat olmazdık. Nasılki çirkin güzelin değerini arttırırsa, yalan ve muğalatalarda, hakikatin muzaffer olmasını, yayılmasını kolaylaştırır. Baharın tadını getiren kıştır ve gündüzü değerlendiren karanlık gecelerdir. Fikir hasımları yalan ve muğalatada ifrata gittikçe sevinmeli ve daha çok ümitlenmeliyiz. Çünkü bu, sabahın yaklaştığına, hakikatin gözükeceğine bir işarettir.

Tarihin akışını kim durdurabilmiştir ki, bu akışın her gün biraz daha olgunlaştırdığı «içtimaî hakikat» ışığını her hangi bir «Muğalata» karartabilsin!

Bu günkü modern kültür, cehalet ve taassubun devamlı baskısı altında doğub, gelişmiştir. Esaret zencirleri kalınlaştıkça, insanlarda hürriyet hasreti artmış,. Akıl ve vicdan sayesdedir ki, hür olmanın lüzumunu duymuştur.

Bütün bunlar ispat eder ki, İçtimaî hakikat düşmanlığındaki bu günkü ifrat ve taassup, bu hakikatin dostları ve onun yolcuları için ümit arttırıcı ve sevindirici bir hadisedir. Bir insan ki, insan sevmesini bilir, onun kendi milletini herkesten daha fazla sevebileceği muhakkaktır. Onun bütün insanlar için arzuladığı güzel şeyleri, kendi milleti için daha şiddetle arzuladığından asla şüphe edilemez.

Hakikat sevgisi de böyledir. O, hakikatinde her yerden önce kendi yurduna ışık saçmasını ister. Bunda hayret ve teessüflere yol açan ne vardır ki, Mugalata saflarının yaygarası durmadan yükseliyor!

Biz, yobazlığa, her türlü taassup ve geriliğe, içtimaî müsavat ve Adâlet düşmanlığına karşı koyduksa Türk milletinin refah ve kültür dâvâsını yürütmek istedikse, hakikati hakikat olarak ele alıp onu tahrife tenezzül etmedikse ve muarızlarımızın da arzulayıp yapmak istedikleri ayni şeylerse ne diye meselâ, neşriyat saflarında ardı arası kesilmeyen tehevvürlere, diş gıcırtılarına, ve kalem oyunlarına rastlıyoruz.

Bunun sebebini yine biz açıklayalım: Metot ve Kültür lokomolifi raydan çıktıktan sonra ister sağa ister sola devrilsin bunun artık hiç bir ehemmiyeti yoktur.

İşte bizim âlim ve fadıl muarızlarımız raydan çıkmış lokomotiflere benziyorlar. Onların kimi sağa, kimi sola devrilmiştir. Artık raydan çıkıp devrilmiş olanların sağına, soluna itibar edilemez! Onlar için akla karanın farkı kalmamıştır. Bu hadise, Metodun ve Kültürün hakikat yolundan sapması ve artık işe yaramaz hale gelmesi hadisesidir. Gerçi köy görünmüştür, fakat onların yine kılavuza ihtiyaçları vardır ve biz onlar için bu vazifeyi de yapmağa hazırız. Yeter ki, yarı yolda cayıb tekrar mugalâtaya sapmasınlar!

BİRBİRİMİZ...

Kimbilir belki bukadar sevmezdik
birbirimizi
Uzaktan seyredemezsek ruhunu
biribirimizin
Kimbilir, felek ayırmasa idi bizi
biribirimizden.
Belki bu kadar olmazdık biribirimizin.

●

KANARYAM

Aramızda sadece bir derece farkı
var,
İşte böyle kanaryam,
Sen kanatları olan, düşünemeyen
kuşsun.
Ben elleri olan, düşünebilen adam..

NURETTİN EŞFAK

●

EMEK

Geniş gövdeleri, sert hareketleri,
Alınlarında faydalı zaferlerin rüyasile,
Nefes nefese işçi kafileleri,
Hafızamda hailevi ve gerçek
Kahramanlık tabloları çizerek.
Dikilip karşısına asırların.
Koşuyor ileri..
Yiğit dölleri kumral ülkelerin,
Cilalı, ağır arabaların, kişneyen atların
sürücüleri,
Severim sizleri..
Ve sizi, kızıl oduncuları burcu burcu
kokan ormanların
Ve seni, çamurlu, çarpık yollarıyla
yalnız tarlaları seven,
Ve canlansın, ışıklansın diye, cömert
elleriyle.
Tohumu güneşe serpen
Beyaz köylerin aşınmış çehreli ihtiyar
çiftçisi..
Ve sizi,
Gece yıldızlar uyanır, yelkenler atlas
rüzgariyle şişer,
Cilalı halatlar gıcırdar, serenler inlerken,
Dudaklarında bir türkü, denize açılan
bahriyeliler..
Ve sizleri,
Kutupların sınırlarına kadar, kudurmuş
dalgaları gemleyen,
Güneşin altında boyuna gidip gelen
gemileri
Yaldızlı rıhtımlarda boyuna boşaltıp
yükleyen
Zorlu taşıt işçileri..
Ve sizleri.
Kardan kumsallarda, buzdan ovalarda,
Kıvranıp mengenesinde soğuğun
Bembeyaz diyarlarda,
Hayali madenler arayanlar
Ve sizleri,
Dişlerinizde arasında lamba.
Titreyen kömürün, görülmeyen emekle-
riniz karşısında,
Teslim olduğu dar maden damarına
kadar
Süreklenen yer altı işçileri..
Severim seni de.
Dev ocakların, alev kusan örslerin
etrafında,
Bel şimdi dimdik, şimdi iki kat,
Demiri ve tuncu döven,
Mürekkepten ve altından çehresiyle
Sisi ve gölgeyi delen, ırgat!
Korkunç, aç ve tantanalı şehirlerde,
Sıra, sıra, asırlardan asırlara,
Ve git gide daha heybetle uzanan,
Ölmez eserleri kurmak için yaratılan
Adsız ma'den emekçileri..
Duyuyorum sizi içimde
Ve çarpıyor yüreklerimiz,
Bütün hıncı, bütün acılariyle, yüreğimde..
Sahralarda, denizlerde, kalbinde dağların,
Bu ne zorlu, ne çetin, ne inatçı emek!..
Milyonlarca işçi eli.
Erkek gayretleriyle
Zincirleri her her diyarda perçinleyerek.
Ağzı baştan başa kucaklayıp
Birleştiriyor kilometreleri..
Bu ateşli, bu usta, bu yorulmaz eller,
— Herşeye rağmen — baş eğen
kainata,
İnsan gücünün ve kaynaşmasının
damgasını vurmak için,
Ve dağları, sahraları, denizleri,
Bambaşka bir emel, taptaze bir iradeyle
Yeni baştan kurmak için,
Kenetlendi birbirine aşıp
kilometreleri.

E. VERHAEREN Çeviren : Cemil Meriç

Büyük Demokratlar

LENİN

946 senesi Nisan ayının 21 inci günü, Vladimir İliç Ulianof Lenin'in doğumunun 76 ıncı yıl dönümü idi. Tarihde bazı büyük adamlar doğuşlariyle insanlığı m... kılmışlardır. Lenin bu büyük adamlardan biridir.

Lenin mektepde iken daima sınıfının birincisi olmuş ve bilaistisna her dersten tam numara almıştır. Bir muharrir onun mektepdeki halini şöyle anlatır.

«Açık bir alın, dikkatli gözleri, mütevazi bir hali vardı. Dürüst hareketleri, üstünün başının temizliği, saçlarının daima taranmış bulunması ve elmacık kemiklerinin çıkıklığı ve gözlerinin mailiği ile arkadaşlarının kalbinde sıcak bir sevgi yaratmıştı.

Kazan üniversitesini bitirdikten sonra, Maarif müfettişi, Simbirsk vilâyeti köy mektepleri Umum Müdürü oldu. Bu müddet içinde halkı tenvir etmek için canla başla çalıştı ve yaşadığı müddetçe de bu vazifesinde en ufak bir ihmâl göstermedi.

«Tarihin büyük vak'alarının sırrının ne olduğunu anlayabilmek için onların üzerinde tesir edip seyirlerini değiştirebilenlerin hayatını bilmek faydalıdır.

Halkların ve milletlerin ve bu arada Türk milletinin kurtuluş ve istiklâl savaşını destekleyen tek dost devlet adamı Lenindir.

Lenin'in büyüklüğünün mühim bir cebhesi de nazariye ile aksyona aynı derecede kıymet vermesi ve her iki sahada da dünyada bir otorite olmuş olmasıdır. Onun nazarında teorisiz aksiyon ve aksiyonsuz teorinin kıymeti daima yarımdı ve her ikisi de aynı derecede kavramamış ilim ve aksiyon adamları yarım adamlardı ve bu mutlak olarak böyle idi.

Mübalağasız söylenebilir ki Lenin dünya mütefekkirleri arasında dünya demokrasilerinin ve onun müesseselerinin nazariyecisidir.. Lenin sosyalist kuruluşa taraftardı. Hayatında iken sosyalizm ve demokrasinin biribirinden ayrılamıyacağı politikasını takip ediyor ve «sona erdirici demokrat sosyalist olmalıdır» diyordu.

Lenin tarihte bütün demokrasi şekillerini ayrı ayrı fikir laboratuvarında teşrih etti, onların kötü ve eyi taraflarını gösterdi.

O, «karnı tok ile karnı aç, zenginle fakir, sömürenle sömürülen arasında demokrasinin olamıyacağını ve bir cemiyette matbaalar, kâğıtlar zenginlerin elinde ise ve geniş halk tabakaları bu ve buna benzer bir takım maddî imkânlardan mahrum edilmişlerse orada demokrasinin vücudu, yalan ve boş bir sözden ibarettir. Hak eşitliğinin tanınmasından onun gerçekleştirilmesine geçilmelidir.

Demokrasiyi ilân etmek yetmez. Onu halkın alt yapılarında, halkın insiyaklarinde kurmak lâzımdır ve bu bakımdan parlamentolu demokrasi insanlığın sosyal gelişiminde ancak ileri bir adımdır» diye yazıyordu.

Lenin teorisini yaptığı demokrasiyi Sovyetler devletini kurarak pratikde tatbik etti.

Leninin kitaplarında demokrasiye ayırdığı bahislerde şunları okuyoruz. «Demokrasi bütün halkın devleti idare etmesidir. Sovyet Demokrasisi bütün haklara ayrılmak ve müstakil devlet teşkil etmek, halkını vermiştir. Bütün halkları ezen halkın kendisi de müstakil olamaz.»

«Yalnız halka yaran ve ona inan. Canlı halk kaynağının yaratıcılığından ilham alan yenecektir.»

Fehmi YAZICI

"YEŞİL" delikanlıya birinci mektup

Yazan: ADİLOĞLU

Sayın Bay Peyami Safa:

Bilirim, kaleminiz Ceyran çağlarındaki keçiler kadar aksi ve huysuzdur. Sizde Kenan diyarının hovarda çobanı gibi güvercin bakışlı yayla kızlarına kaval çalıp Masal söylemekle ömür tüketiyorsunuz. Birbirinize ne kadar benziyorsunuz. O, bir Orşilim kızının kızıl saçları için koskoca bir keçi sürüsü bağışladı, siz de, bir «Kızıl Çocuk» uğruna hazineler değerinde hakikatler feda ediyorsunuz. Arzı Kenan çobanından elhak, daha üstün hovardasınız!

Şairler, akşam Kızıllığını çok severler, sizin gibi bir «şairi maderzat» zade, nasıl olurda Mekke yeşili gibi renklere gönül kaptırır! diyorlar ki, siz de bir zamanlar gelincik tarlalarında ilhamlar devşirmiş, çağdaşınız delikanlılarla güzel Mayıs günleri yaşamışsınız.. yoksa Kızıldan yüz çevirip, yeşil'e meyl edişiniz o büyük günahlarınıza kefaret olsun diye midir!..

Yıllardır, fikir pazarında hak ve hakikat satışı ile geçiniyor muşsunuz. Kâr-ı kisbinizde asla gözümüz yoktur.. Yine son günlerde, - O hiç sevmediğiniz Kavmi yahudün rağmına olcak yeniler devşirib eskiler satıyormuşsunuz. Yani, sizin anlayacağınız faşizm eskilerini demokrasi bilâsile trampa ediyormuşsunuz. Bu yeni meşgâleniz de size mubarek olsun. Anda da asla gözümüz yoktur.

Sizi «Kostüm Demokrat»la görenler, pek de ahım şahım bulmamışlarmış.. Eskiden «Kostüm faşist»iniz ile daha cakahlı görünürmüşsünüz. Günahı bilib söyleyenlerin boynuna..

Ben ki modadan anlamaz biriyim ve mevsimlere kılık uydurmasını hiç de beceremem. Halbuki siz bu işte pek üstat mışsınız, nasıl oluyor da bu yeni kılığınızla lüzumu kadar cakalı görünemediniz ve elaleme burun kıvırttınız! Doğrusu buna pek üzüldüm, şüphesiz sizin, ve hayranlarınızın hesabına..

Şu son günlerde de bir Kızıl çocuğa «Libâsı Müsavat» nasıl giyilir, öğretmeğe tenezzül buyurmuşsunuz! Ve işte böyle giyinilir diye kıp kızıl karşısına çıkmış, üstatlığınıza parmak ısırtmışsınız! Bana kalırsa, bu haberde bir yanlışlık var. Çünkü «Hırkai Şerif» gibi «Libası müsavat»da öyle çarşı pazar malı değildir ki, siz onu kolayca tedarik edip giyebilesiniz.. Herhalde o, ya sahte, ya taklitti.

Siz olsa olsa Marksın değil, Kautski'nin belki de Bernştayun taşıdığı «Libası müsavatı» giymişsinizdir.. Netekim görenler kumaşın boyası has değildi diyorlar..

**

Latife latif gerek, sayın Peyami Safa!

Bizim bildiğimiz «Libası müsavat»ı sınıflar giyer. Fertler değil. Fertler her renkte ve her kalitede kostüm taşımakta serbesttirler.

Biz, tabiatın çeşitli yaratış kudretini herkesten iyi bilir ve ona itaat ederiz. Bir boyda, bir çırpıda Standart fertlerden müteşekkil cemiyet tasavvurunun mesuliyetini bunun mucidi ve propagandacısı olmanız hesabile yine sizin yüklenmeniz icabediyor.

Bizim müsavatcılığımız, insanın insan tarafından istismarı usulünün yok edilmesi, içtimaî sınıflar arasındaki, iktisadi iktidar farklarının kaldırılması; bütün fertlerin kendi zekâ ve kabiliyetlerini serbestçe geliştiren imkânlarına ermesi ve nihayet herkesin muktedir olduğu kadarını cemiyete ihtiyacı kadarını cemiyetden alıb verme hakkına sahip olması demektir.

Ve gayrisi, Sayın Peyami Safa, «Kızıl Çocuğa menkub» dakiler gibi Lafû güzafdır.

Adiloğlu

Komik Hikâyeler Serisi
No: 1
PARTİ KURMAK...
PARTİ VURMAK...
Yazan : Aziz NESİN
Yakında Çıkıyor...

Millî Hâkimiyet Bayramımız

«Hakimiyet bilâ kaydışart milletindir.»

Kemâl ATATÜRK

Anadoluda ilk Millî hükûmetin temeli 26 yıl evvel 23 Nisan günü atılmış ve bu suretle Büyük Millet meclisi kurulmuştur.

Bizce bugünün Türk Milleti için ifade ettiği mâna Atatürkün yukarıya aldığımız «Hakimiyet bilâ kayduşart Milletindir» söyleriyle değerlendirilmiştir. Millî Hâkimiyet bayramı Türk Milletine kutlu olsun.

GÜN

EMEKCİ

Kâmuran Kadri BOZKIR

Şehir şehir köy köy dolaşmalısın
İnsanlığın baştacı bir marş biliyorsun
Gidenler onunla gittiler
Dudaklarında alevlen ıslıkları
En ilerde öldüler.
Kan konuşmalıdır
Ve sen varoşlarında külolmuş şehirlerin
Konuşmalısın.
Kristof Kolomb'un yelkenlerini sen şişirdin.
Sen çektin küreklerini Albatros'un
Köpüklü okyanuslarında,
O miyop gözlerle bakılan Ehram senin eserin
— Çıplak sırtlarında kırbaç izleri —
Babil'leri, Akropol'leri sen kurdun.
Kervansaraylar, Şatolar, Katedraller
Ağırnas'lı Sinan'ım, Süleymaniyem!
102 katlı selâmı Güneşe Nevyork'un
Ve kemer kemer sütun sütun ihtişamı senden.
Senin kanınla yıkandı köprüler sabaha karşı
Şehirler kavgarda atıldı
— elbet kurulacak —
Bu yol senin yolun arslanım!
— Varılacak! —
Napolyon'u Moskova'ya götüren de sensin
Vaterlo'ya getiren de
Şu meydan harplerinin yadigârı - aç insan -
Sendendir.
O büyük ihtilâli sen yaptın!
En ilerde taşımak bayrağı zor şeydir.
En önde ölmek mükemmel!
İnsanlığın baştacı bir marş biliyorsun...
Ölenler güvenerek öldüler!
Paydos borusu çalındı korkulara
Ve en korkunç silâhlara doğru yürüdü
Kazandılar zaferi.
Hakkın var Halk'ım benim!
Durmak yok, İleri!

Demagoji buna derler

Rasih Nuri İleri

Peyami Sefa Büyükdoğu dergisinin 19,23 ve 24 üncü sayılarında «Kızıl Çocuğa» üç mektup yazdı. Bu şaka uzun sürmeğe başladı. Ancak Peyami tanınmış bir yazıcı olduğundan ve bu makaleleri Marxizme bir hücum olmayıp bir tahritten ibaret bulunduğundan, hem yapabilecekleri tesir bakımından, hem de ilmi dürüstlük bakımından toptan bir cevap vermek gerekiyor.

Peyami Sefa «Kızıl Çocuk» kelimesinden Marx taraftarlarını kasttettiğini makalesinin daha ilk satırlarında söyledikten sonra bu teoriye hücuma başlıyor: 1) Bu teoriye bir çok tenkitler yapılmış; 2) «Marx'ın içinde doğduğu Hegel düşüncesinin metafizik bünyesinden onun aksülâmellerinden ve her ikisini de çok aşmış olan» bugünkü ilimden bahsediyor.

Hep hücum edilen ve daima daha kuvvetli, daha zinde çıkan Marx teorisi tatbikatle tahminlerinin hep doğru çıkmasıyla doğruluğunu ispat etmiştir.

Dialektiği, yani metodu Hegelden alan Marx, kendi tabiriyle onu tersine çevirmiş, idealizmden, metafizikten ayırmış ve ta Yunanlılardan gelen bu düşünüş tarzını materializme tatbik etmiştir. Şimdi ise Sovyetler Birliği hariç tutulsa bile Fransada ve hele en büyük Amerikan üniversitelerinde bu teoriler ilmin en son merhalesi sayılmaktadır.

Bunları suiniyeti ve sahte alimliği açığa çıkartmak için, Peyaminin nekadar suda'n konuştuğunu göstermek için belirtiyorum; gelelim «üstadın» Marxizmi tahlil ve tenkidine:

Marx'ist ne istiyormuş!..

1) «İçtimaî adâlet» bunu Peyami de istiyormuş.

2) «İnsanın insanı sömürmemesi, imtiyazlı burjua sınıfının, emrinde çalıştırdığı yığının alın terini gözyaşına çeviren alçakca istismar sisteminin yıkılmasını istiyorsun» bunu Peyami de istiyormuş.

3- «Siyasî hürriyetten evvel iktisadî müsavat.» Bunu Peyami de istiyormuş.

Böylece ekseri solculardan daha «Kızıl» görünmektedir.

Yani okuduğumuza inanmak icap etse üstadın «yüz senedir iflâs etmiş» Marxizmin has bir müridi olduğunu zannedeceğiz. Fakat derhal hücum başlıyor, bakın Peyami Marx'tan bir tek noktada ayrılıyormuş, aralarında bir düşünüş farkı varmış, **Marx'ı batırıp Peyamiyi göklere** çıkartan da her hade odur:

Peyami de iktisadî müsavat istiyor, «fakat nasıl müsavat? Evvelâ bunu konuşalım. Sen istiyorsun ki, istihsalin neticesi olan kazanç, ona emeği geçenlerin hepsi arasında müsavî paylaşılsın; kâr ücretten fazla olmasın. Daha doğrusu ne kâr, ne ücret; çalışmanın bütün çalışanlara verebileceği refah seviyeleri müsavi olsun.»

Görüyoruz ki, Peyami Marxizmin kusuru olarak Marxizm olmayıp çoktan iflâs etmiş «müsavicilik» prensibini gösteriyor, bu prensibi üç makalede yıkmağa uğraşıyor, ve böylelikle Marxizmi yıktığını haykırıyor.

Diyor ki, böylece müsavat olmaz, tenbeller ihya olur, adalet olmaz ve hele kimse çalışmak istemez.

Peyami diyor ki: «Kapitalist nizamda da liyakatlar arasındaki müsavatsızlık çok defa liyakatler aleyhinde kurulmuş haksız bir nisbet vardır... Burada berabersiz.»

Fakat «ahır süpüren uşakla büyük tabiat kuvveti keşfeden (?) âlimi aynı refah seviyesi içinde buluşturarak, kâpitalist nizamın haksız müsavatsızlığı kadar haksız bir müsavat tesir edecektir.»

Bakalım Peyami Sefa ne istiyor:

« Liyakat derecesini 8 farzettiğiniz adamın refah seviyesini 8, liyakat derecesini 3 farzettiğimiz adamın refah seviyesini 3 derecede tesbit eden bir müsavat.» Ve bu sistemi haklı olarak müdafaa ediyor.

İşin püf noktasına geldik, üstadın kullandığı çok eski bir taktiktir: karşındakine söylediğinin aksini isnat edip onu batırmak.

Bakalım Marx ve Engels bu meselede ne düşünüyor:

«Proletarya mütalibatının esası sınıfları kaldırmaktır. Bu gayeyi aşan her eşitlik isteği bizi doğrudan doğruya saçmalıklara sevkeder.» Anti - Dühring.

«Sosyalizmin ana prensibi herkesin kabiliyetine göre çalışması, ve çalıştığı kadar cemiyetten faydalanmasıdır.»

Bu prensip hatta Sovyetler Birliğinde ana yasaya geçmiştir ve orada Peyaminin istediği ve beğendiği gibi bir sistem hüküm sürüyor.

İkinci yazısında Peyami «Kızıl Çocuk» cevap veremedi diye ona: Bak senin yerinde olsaydım müsaviciliği nasıl müdafaa ederdim, diyor.

Peyamiye göre Marxist: Asırlardanberi «seleksyon» prensibine göre liyakat burjualarda toplandı, ondan siz liyakatı müdafaa ediyorsunuz» demeli imiş. Yani zayıf ve kötü olarak Peyami Engelsin yukardaki fikrini kullanıyor, fakat yine en mühim tarafını, müsaviciliğin saçmalığını gizliyor.

Üçüncü mektupta ise «ben sana liyakatın burjualarda toplanmasının sebebini sorarım deyip, yine mevhum «Kızıl Çocuğu» konuşturuyor ve ona şu cevabı veriyor: Refah, liyakatı doğurur; liyakat refahı, bunun içinden çıkılmaz, iktisadi şartlar sade bir sebep değil aynı zamanda da bir netice olabiliyor ve «artık iktisadi şartları aşan daha derin sebeplere bağlanmalı, çünkü sebeplerin de sebebi vardır.», «Ondan sonra faşistlerin meşhur, «her uzuv lâzımdır, burjua da, halkda» tezi üzerinde incelemeler yapıyor.

Yine burada unuduyor ki tavuk mu yumurtadan, yumurta mı tavuktan tarzında sahte meseleleri dialektik maddecilikle, sebep ve netice arasındaki bağı, mütekabil tesirleri belirtmekle yine Marx ve Engels yıkmış onların foyasını meydana çıkarmıştır.

Bakalım Peyami daha ne diyor:

«Nerede tekâmül varsa orada müsavat yoktur ve mutlaka müsavata doğru gidiş, geriye doğru gidiş demektir.»

Şimdi de Peyaminin foyası tam mânasıyla ortaya çıkmıştır, isimlerine nasyonal - Sosyalist diyen faşistleri taklitle Peyami Sosyalist görünüyor ve tekâmülle müsavatın gayri kabili telif olduğunu üstadı nazi filozofu Rozenberg gibi iddia ediyor. Halbuki bütün tarih sınıflar arasındaki müsavatsızlığın, her nevi tekâmülü frenlediğini, krizler harpler doğurduğunu bize göstermektedir.

Hülâsa edelim:

1) Peyamiye göre Marxistlerle tek ihtilâflı nokta müsavicilik meselesi. Malesef Peyami ile Marx bu meselede aynı fikirde yani ekonomik ve sosyal cihetten Peyami tam bir Marxisttir. (!).

2) Sebeple netice arasında karşılıklı münasebetten bahseden Peyami bilmiyor ki Marx ve Engels bunu görmüş ve hatta ana prensip olarak almışlardır:

Peyami bu meselede de insiyaki olarak birşeyler sezmiştir.

3) Rozenberg vari, müsavatla tekâmülün tezat teşkil ettiği iddiası ise ancak cahillikle tafsif edilebilir.

Peyami Sefa samimi ise kendisini kızıl komünist ilân etmelidir, yoksa fikirleri bir demagoziden, bir maskeden ibarettir.

Rasih Nuri İLERİ

Müessisi :
Esat Adil Müstecaplıoğlu

İmtiyaz Sahibi ve Neşriyat Müdürü
HASAN TANRIKUT

Muhabere adresi P. K. 519 İstanbul
Abone: Seneliği 800, Altı aylığı 400, üç aylığı 200 Krş.

Basıldığı yer: **Stad Matbaası**

İnkılâpçı partilerin tarihteki sosyal vazifeleri

Behçet ATILĞAN

Disiplin'e dair yazdığımız yazıda (Gün sayı 11) halkçı demokrasinin gelişmesinde parti saflarında merkeziyetci bir Demokrasının olmasının gerektiğini ileri sürmüştük. Halbuki, sınıflı bir cemiyetin inkişaf ve gelişmesini ve orada halkcı bir Demokrasinin yerleşmesini ancak Maksimalist bir ademî merkeziyetcilikte olabileceğini sosyolojice malûmdur.

İlk bakışta halkcı Demokrasinin oluşu sınıflı cemiyette ademi merkeziyetcilikte, buna mukabil parti saflarında ise merkeziyetcilikte oluşu bir tezat gibi görünmektedir. Diğer bir tabirle sınıflı cemiyetin inkişafile, sınıflı cemiyette partinin inkişafı birbirinden farklı mâna arzetmektedir. bu ayrılık hiç bir zaman sınıflı cemiyetin inkişafı ile sınıflı cemiyette partinin inkişafı muhtelif içtimaî kanunlara tabi oluşundan ileri gelmez; bilâkis sınıflı cemiyetin inkişafı ile, sınıflı cemiyette partinin inkişafı ayni Sosyal kanuna tabi oluş hakikatını bulup ortaya koyan Diyalektik metodu olmuştur. Fakat, ayni kanunun birinde merkeziyetciliği diğerinde ademi merkeziyetciliği icap ettirişi Diyalektik sentezin unsurlarındaki farklılıktan yelmektedir. Bu noktayı tebarüz ettirebilmek için her şeyden evvel partinin ve cemiyetin mahiyetini bilmemiz lâzımdır. Parti hakkındaki düşüncelerimizi (Gün sayı 9) da bildirmiştik.

Parti, bir sınıfın iktidar için mücadelesinde kurduğu en son teşkilâttır. Bu bakıma göre parti muayyen bir kültür seviyesine ve muayyen tezatların muayyen bir merhaleye ulaşmasında kendini gösterir; bu parti Diyalektiğinin Determinizmidir. Eğer cemiyette inkişaf mekanik ve müstakim bir seyir takip etseydi bu taktirde partinin en son teşekkül etmesi icap ederdi. Halbuki, parti ile cemiyetin inkişafı Diyalektik bir manzara arzeder; karşılıklı bir tesir hali mevcuttur. Yani parti, inkılâpcı hayatın eseri olduğu gibi ayni zamanda da inkılâpcı hayatın müessiridir. Bu tarife göre cemiyet, partinin temel kalıbıdır. (Substratum)

O halde partinin cemiyeti muayyen bir kalıba sokması, yani cemiyete müessir olabilmesi için şuurlu bir kitlenin dört esasta tam ve mutlak bir mütabakat halinde bulunması lâzımdır. Bunlar da şunlardır:

1 — İdeoloji
2 — İstrateji,
3 — Taktik,
4 — Organizasyon.

Parti ideolojisini Determine eden beş ilim şubesi vardır.

1 — Ekonomi Politik,
2 — Emperyalizm,
3 — Sosyalizm,
4 — Diyalektik Materyalizm,
5 — Dünya tarihi ve kendi Millî tarihi.

Bu beş ilim şubesi anlayışında tam bir mutabakat olamadığı taktirde şüphe yokki nazarî esaslarda bir mutabakat olamaz. İdeoloji; İstrateji ve taktiği şartlandırdığına göre ideolojik esaslarda vaki inhiraf İstrateji ve taktikte kaçınılmaz ayrılıklar doğurur. Bu sebeptendir ki, her parti, evvelâ mensuplarına bu muayyen ideolojiyi tanıtmak ve benimsetmek zorundadır. Partide her ferdin şüphe yok ki bu beş ilim şubesinde tam bir bilgisi yoktur. Partinin rehber kadrosunu teşkil edenler bu bilgilere sahip olmaları ve bir iştirak halinde bulunmaları şarttır. Geniş kitlenin talim ve terbiyesini yapmak geniş kitleye muayyen bir yön vermek şuurlu bir azlığın tarihi vazifesidir. İşte şuurlu bir azlığı geniş kitleye bir yön vermek ve geniş kitleyi kendi ideolojisi ile yetiştirmek ancak parti saflarında bir merkeziyetcilikle olabilir.

Bu izahatımıza göre parti; bir sınıf'ın en şuurlu en bilgili en faal ve şahsan en fazla fedakârlık yapabilecek olan elemanlarının teşkil ettiği bir topluluktur. Bu tarifimize göre partinin kuvveti, aza miktarında değil onun kitleyi harekete getirme kudretindedir. Fransız inkılabını bir avuç jakobenci, Sovyetler ihtilalini bir avuç Bolşevik partisi, Türkiye Millî kurtuluş çıkışını bir avuç Müdafaayı Hukukcular başarmıştır. Türk inkılâbında müdafai hukuk cemiyetinin tahriki kuvveti hakkında (yeni yol sayı 2) deki arkadaşımız Abidin Nesimi'nin yazısını hatırlatırız.

Partinin bu tahriki kudreti yanında ikinci mühim hassası da harekete gelmiş olan elemanları muayyen gaye etrafında vazifelendirmesidir. Partililerin bu vazifeyi yapabilmeleri için iki esaslı çalışma sistemi vardır:

1 — Örümcek sistemi,
2 — Arı sistemi.

1 — Örümcek sistemi, inkılâacıların kenara çekilerek harekete gelecek elemanların muayyen parti ağına düşmesini beklemesidir, tıpkı bir örümceğin şikârını avlamak için kenara saklanıp şikârının ağa düşmesini beklemesi gibi.

2 — Arı sistemi, inkılâpcıların örümcek sisteminin aksine olarak elemanların yanına gelmesini beklemek değil bilâkis kitlenin içersine dalmak ve elemanları onun içersinden bulup çıkarmaktır. Tıpkı arı gibi her çiçekten alınabilecek balı alması gibi.

İnkılâpcı partiler daima arı sistemini tercih etmişlerdir. Fakat bu hiç bir zaman örümcek sisteminde olduğu gibi muayyen bir ağ yapmamak mânasına gelmez. İnkılâpcı, daima hayatın içersine girerek - tıpkı bir dalgıcın denize dalıp inci çıkarması gibi - inkılâpcı elemanları bulup çıkarır ve ayni zamanda yanına gelmiş elemanları da hiç bir zaman küçümsemez.

Parti saflarında merkeziyetci Demokrasi esas olduğu gibi tek merkez esastır; muvazi merkez hali, hakim sınıfın terör devresinde tatbik edilmesi caiz olan bir durumdur. İktidarı henüz almamış partiler de muayyen hedefi elde etmek ve bilhassa iştikal devrelerinde fronlar yapmak bir zarurettir fakat bunu inkılâpcı parti saflarında hiç bir zaman hizip kurmaya müsaade etme mânasına alınmamalıdır.

Partiler tarihi rollerini başarmak için ancak bu yollardan geçmek zorundadırlar. Bu hususta klâsik misal olarak Burjuva partilerinin esas aldıkları karbonarı teşkilâtını zikredebiliriz.

İnkılâpcı parti iç organizasyonunu'da diğer bir yazıda inceleyeceğiz.

Acep nedendir ?

Bursa Bayii: Gün satılmıyor, göndermeyiniz.

Bursalı okuyucumuz: «Allah aşkına bu işle alâkadar olmanızı ve gazetemizin neden Bursaya gelmediğini tahkik etmenizi rica ederim...»

Antepli okuyucumuz: Buraya gönderdiğiniz mecmua paketlerini bayi açmıyor bile, olduğu gibi saklıyor. Derginizi bana gönderin.

Gelibolu, İsparta, Kütahya, Ş. Karahisar; Turhal; Tire; Bergama v.s, v. s.. yerler bize mecmuayı kendi ambalajımızla, yani açmadan olduğu gibi geri gönderiyorlar. Acaba, beş on kuruş kazanmak istemeleri tabi' olan bayileri paketleri açıp mecmuamızın satışını yapmaktan men eden kasit ve korku nedir Bunu artık bilmeyen kalmadı.

İki bayi de tazyik altında olduklarını cihetle mecmuamızı el altından sattıklarını ve gönderdiğimiz miktar az geldiği halde bunu bize tahriren bildirmekten çekindiklerini iki yolcu ile şifahen bildirdiler. Kanunî yollardan çıkan bir mecmuanın «el altından» satılmasına ne buyurulur.

Okuyucularımıza: Gönderdiğiniz mektupların zarflarını yapıştırmakta dikkatli olmanızı rica ederiz. Çünkü mektuplarınızı ya tamamen yahut yarı açılmış bir şekilde alıyoruz.

GÜN

MISURI

Bir geldi bir gitti. Hoş geldi, hoş gitti. Ama doğrusunu isterseniz pir geldi, pir gitti. Gazeteler birbirine girdi. Gazeteciler birbirine, İstanbul birbiirne, Kadınlar kocalarına, kocaları karılarına ve Missouri bize, biz Missouriye girdik çıktık. Arap saçına döndük.

Missouri gitti, hatırası gitmedi. Missouri pastaları, Missouri cıgaraları, Missouri nı:daları çıktı da çıktı. Şimdi Missouri parkları, gazinoları açılacakmış.

Furundan ekmek alıyordum. Ekmeğin biri uzunca, eğri büğrü çıkmış tezgâhtar,

— Missouri Francalaları beyim dedi.

Yedimizden yetmişimize kadar Missourist olduk.

Mutlaka bir şey almamız lâzım geldiğine göre Missourist olmamız elbette iyi bir şeydir.

Evvelâ şu kelimenin nasıl okunacağını öğrenemedik. Kimi Misuri kimi Mişuri, kimi Missuri, kimi de Mizuri dedi. Sinamaya kinema denmesini teklif eden Nurullah Ataç belki Mikuri demiştir.

Doksanlık kadınlar bile yellim yelâli; Sellim Selâli eteklerini toplayıp.

— Ayol bir Müsü — gelmiş, görel'm diye sokaklara döküldüler.

Amerikanca ne de kolaymış,

— Ayol hu, diye kocalarını çağıran kadınlar,

— Hello Bay, demeğe başladı,

Haminneler torunlarını

— Boy, Boy

Kam hıyar diye çağırmağa başladı.

Kurultayca konuşanlar bile, tün aydın. gün aydın'ı bırakıp Good Morring, Good Knigt demeğe başladılar.

Hoş geldini attık Vel kam'ı aldık.

Beyoğlunda bir kahpe tanırım ki, elindeki deftere Türkçe imlâ ile İngilizce yazıp öğrendiği İngilizce ile Tommylere lâf atıyor.

Amerikalıların üzerinde şirinlik muskası mı var, şeytan tüyümü var nedir bilmem ne misafir perver olduğumuzu da gösterdik. Yine Tommylerin İstanbulda bulunduğu bir gece iki arkadaş şöyle konuşuyorlardı.

— Ben artık eve gideyim,

— Gitme, evde misafirler var.

Ah canım Tommyler, nede şirin, nede güzel nede hoş çocuklar çok espirtüel oluyorlar.

— Bir çadır, bir cımbız, bir can sıkıcı kitap, bir boş kibrit kutusu ve bir dürbününüz var.

Bunlarla bir Timsah avlayabilir misiniz?

— Ben Timsahı tüfekle bile avlayamam.

— Çadırı alır, Nilin kenarında kurarsın, kapısına can sıkıcı kitabı açar bırakırsın. Öbürlerini alır, karşıda uzak bir tepeye çıkarsın.

Timsah çadırda adam var diye gelir can sıkıcı kitabı görünce okumağa başlar, canı sıkılır uyur. Sen de oturduğun tepeden dürbünün ters tarafıla Timsaha bakarsın. Timsah küçücük gözükür. Hemen elindeki cımbızı uzatır Timsahı yakalar kibrit kutusuna korsun ve hep birden kahkahayı bastılar.

Ne rahat, ne asude, ne feruh, ne huzur içinde insanlar. Ben ve bütün Dünya onlara gıpta ediyoruz. Endişei ferdadan uzak gönülleri her dem aşık olabilir, aşık olabilecek bol zamanları, harcamakla bitmiyecek kadar bol paraları var. Kaşını oynatıp, gülüyor, gözünü kırpıp gülüyorlar ne kolay gülüyor ve ne kolay yaşıyorlar, ne kolay Timsahı kibrit kutusuna koyuyorlar.

Yaşasın Missouri, yaşasın Tommyler yaşasın demeğe mecburum ve gönlümde öyle istiyor, çünkü nasıl olsa yaşayacaklar ve nasıl olsa Timsahı kibrit kutusuna koyacaklar Wellcome Missouri, Good boy Missouri

Aziz NESİN

BÜYÜK HİKÂY

BÖB

Doktor onları pek bekletmeden kabul etti. Muayenehanesi pırıl pırıl âletlerle doluydu. Avni artık alıştığı, fakat bir türlü sevmediği o acayip ilâç kokusunu gene duyunca hemen orada bıçak altına yatırmışlar gibi tiremeğe başladı. İçinden: «Gene düştük bu naletlerin eline.» diye söyleniyor, bu andan itibaren artık hiç bir şeyin kendi elinde olmadığını, onlar ne derse itiraz etmeden yapmağa mecbur kalacağını biliyordu.

Kendisini beyaz örtülü, yüksekçe bir sedire yatırıp karnını iteleyen adama baktı: bu kısa, kalın, yassı birisiydi. Her ân bir kalb durmasından ölüverecekmiş hissini veren kırmızı, şişkin, iri delikli yüzü yağlı gibi parlıyordu. Dehşetli canı sıkılmış gibi bir hali vardı. Hastanın karnını, göğsünü, sırtını, ağzını, burnunu muayene ettikten ve Kayseride çekilen röntgen filmini gözden geçirdikten sonra:

«Sizi kliniğe kaldırıp müşahede altına alalım, icap ederse ameliyat ederiz. Bünyenizin böbrekte taş yapmak temayülü var. Sıkı rejim, kuvvetli ilâçlar lâzım.» dedi.

Değirmi sakallı Borlu «Müsaade buyur!» diye doktoru [illegible] çekerek, Avninin de duyabileceği bir sesle, hastanın bu masarifi kaldıramıyacağını, kendisini sıkıca bir muayeneden geçirip Almanyadan gelen ilâçlarla derdine derman olmasını rica ettiğini söyledi. Avni söze karışıp. «Bilmem olur mu ki? Bana Kayseride bu taşlar ameliyatsız düşmez dedilerdi.» diyecek oldu, fakat doktorun sert bir el hareketi onu susturdu:

«Düşmez ne demek? Taşın cinsine bağlı. İlâçla eriyen taş var, erimiyen var, önce iyi bir tahlil yaptırıp bunu anlamalı, bünyenin hususiyetlerini her bakımdan incelemeli, tedaviyi buna göre tayin etmeli, Operatif müdahale en sonra düşünülecek şeydir. Öyle her karnı ağrıyana ameliyat diyen doktorlara pek güvenme, Bugün tababetin esası kimyadır. Cerrahlık yavaş yavaş maziye karışacak.»

Bu ilmi mülâhazaları pek iyi kavrayamıyan ve doktorun yüzündeki can sıkıntısı ifadesinin artmakta olduğunu fark eden Avni: «Siz nasıl münasip görürseniz öyle yapalım, doktor.» diyerek razı oldu.

Bundan sonra yirmi gün kadar süren muayene ve tedavisinde Borlu, hemşerisi Avniyi hemen hiç yalnız bırakmadı. Elinden gelen her yardımı her kolaylığı gösterdi. Ara sıra işlerinin yüzüstü kaldığından bahsetse bile, Avninin: «Siz artık zahmet etmeyin, ben kendim gider gelirim.» yollu tekliflerini asla kabul etmiyor, onunla birlikte karaborsada röntgen filmi arıyor, bulunca pazarlığını kendisi ediveriyor, Avninin bünyesini iyice anlamak için her birine bir kaç defa gittikleri bakteriologlar, dahiliyeciler, mide mütehassısları, asabiyeciler, kalbciler, gözcüler, kulakçılarla o konuşuyor, çeşit çeşit yapılan kan ve idrar tahlilleri için çeşit çeşit laboratuvarlara girip çıkıyor, raporları okuyup, tecrübelerine dayanarak izah ediyor, nihayet doktor İrfanın reçetelerinde yazılı olup piyasadan kalkmış bulunan şifalı Alman ilâçlarının el altından satıldığı yerleri o meydana çıkarıyor ve biraz pahalı da olsa elde edilmesini sağlıyordu.

Bu gidip gelmeler üç hafta kadar sürdükten ve Avni Akbulut, hemşerilerden tedarik ettim diye cebindeki paranın dört yüz liradan fazlasını doktor vizitelerine, tahlillere, filimlere ve ilâçlara yatırdıktan sonra, bir gün Borlu hayır sahibi ortadan kayboldu. Otel kâtibine sorunca,, "Nüfus kâğıdını aldı gitti:,, yollu kısa bir cevapla karşılaştı. Bir on lirayı daha gözden çıkarıp tekrar baş vurduğu doktor İrfan, yüzünde o korkunç can sıkıntısı ifadesiyle, ilâçlara devam etmesini ve bir kaç ay sonra bir daha gelmesini söyledi.

Nasıl bir tuzağa düştüğünü yavaş yavaş anlıyan Avni, büsbütün halsiz ve perişan, yatağına uzanıp düşüncelere daldı:

"Ülen allahın sersem kulu, nasıl oldu da basiretin başlandı? Borlunun kır sakalına mı kandın, tatlı diline mi?

Sen böyle dolaplara girecek adam mıydın, gel gelelim şu kör olası hastalık insana göz açtırmıyor. Aman anam- bu sancılar böyle gelip gittikçe karşıma arzail çıksa medet ya melâike diyip eline sarılacağım, İlâçların da bir faydasını görmedik! İnsaniyetine kurban olduğum doktorun bir kere yüzünün güldüğüne raslamadım. Ne gidersin bilmediğin adama? Niğde doktorunun verdiği mektubu nerelere tıktık acaba? Koskoca profesörü bırakıp soyguncuların elinde kaz gibi yolundun, Avni Akbulut, senin ettiğini parmak kadar çocuklar etmez."

İnleye inleye karyoladan inip bavulunu karıştırdı, ikiye katlanmış mektubu bulunca cebine yerleştirdi. Sonra iskemlenin kenarına ilişerek komodinin mermerinde parasını hesapladı: Oda kirasını haftadan haftaya ödemiş. perhiz yemekleri pişirttiği şişman hizmetçiye masrafları günü gününe vermişti. Şimdi yanında, yol parası içinde, yüz yirmi beş lirası vardı. Böbreğinde iki taşile, kolunu sallaya sallaya Niğdeye dönmeli miydi, yoksa şu profesörü bir denemek daha mı akıl kârı idi, Borlunun hastaneler için söylediklerini şimdi şüphe ile karşılıyor. "Devletin hastanesinde adamı çoluğa çocuğa doğratırlar mı? Attı köpoğlu köpek!,, diye kendine cesaret veriyordu.

Hemen ertesi gün hastanenin yolunu tuttu. Elindeki mektubu önce kapıcıya, sonra koridorlarda rasladığı, doktor mudur, hademe mi belli olmıyan beyaz gömlekli bir kaç kişiye gösterdi. Nihayet "Bevliye,, kliniğinin önünde sıra bekliyenlerin arasına karıştı. Etrafında şehirli, köylü; kadın, erkek; yaşlı, genç bir çok insanlar; ellerinde birer kâğıtla başka servislerden gönderilmiş dar ve kısa pijamalı hastalar; koridorun bir başından öbür başına apış apış gidip gelen delikanlılar vardı. Öğleye kadar bir kenarda durdu. Doktoru yalnız görüp mektubu vermek istediği için ortalığın tenhalaşmasını beklemeyi muvafık bulmuştu. Kapının önündekileri teker teker içeriye bırakan hademeye bir kaç kere sokulup, doktorun yanı kalabalık mı? diye soracak oldu, fa

YA

Sabaha

: 2

REK

...kat öteki cevap olarak: "Numara aldın mı?,, diyince elindeki mektubu gösterdi, "Hususî konuşacağım!,, dedi. Hademe Avni Akbulut'un bütün ümidini bağladığı mektuba bir göz bile atmadan onu eliyle kenara itti:

"Bekle öyleyse, çıkarken yanına sokulabilirsen verirsin!,,

Orada durdukça bazı beyaz gömlekli asistan ve doktorların, sıraya filân bakmadan, hastalar-

N :

...ttin ÂLİ

dan tanıdıkları her hangi birini arkalarına takıp içeri soktuklarını gören Avni, açıkgözlük ederek bunlardan birinin peşine takıldı. İçerde onbeş, yirmi kadar delikanlı ile iki kız vardı. İkisi de gözlüklü ve kısa boylu olan kızlar, orta yerde bir hastayı muayene eden küçücük, sıska, buruşuk yüzlü, kır bıyıklı bir adamın etrafında dönüp ağzının içine bakıyorlar, delikanlılar kendi aralarında konuşup gülüşüyorlardı. Profesör olduğu anlaşılan ortadaki sıska adam, camları parladığı için gözlerini göstermiyen kocaman gözlüklerini bu gençlere dikerek:

"Bakınız hanımlar!,, diyordu, "Zahmet olmazsa siz de bakınız efendiler!,, Bu hasta bayan, bir müddet evvel lohusalık sıralarında,,, Nasıl efendim? Doğumdan önce mi başlamıştı?,,, Evet efendim, şu halde hamlin sonlarına doğru, oldukça ağır bir eklampsi, yani havale geçirmiştir. Bu hastalığın böbreklerdeki komplikasyonlarını biliyorsunuz,, Yani böbrek ensüfizansı,, Yani ademi kifayesi,,, Evet efendim,, Ama aradan bu kadar aylar geçtikten sonra,, Nasıl efendim? Üç hafta mı? Evet, üç hafta geçtikten sonra bu şekilde eğü bir üremi halinde tezahürü tıp literatüründe pek ender görülür. İnzarı ekseriyetle vahimdir. Nasıl efendim? Zevcimisiniz efendim? Merak etmeyiniz, gececek efendim. Hastayı kaldırsınlar."

İki hademe, yukardaki nisaiye koğuşundan sedye ile indirdikleri hasta kadını tekrar alıp götürdüler. Kocası asistanlara ve talebeye sokularak, «inzarı vahim» tabirinin ne demek olduğunu öğrenmeye çalışıyor, fakat hepsinden kaçamaklı cevaplar alınca telâşı büsbütün artıyordu. Nihayet profesöre başvurdu:

«Ölecek mi!»

Öteki, gözlüklerinin arkasında kaybolan gözlerini karşısındakine dikerek yumuşak bir sesle:

«Biz doktorlar hiç bir hastadan ümidi kesmeyiz efendim-» dedi.

Hasta kadının kocası, bu cevabın derinliğini kavramak istiyormuş gibi düşünceli ve şaşkın, dışarı çıktı.

Profesörün gözleri bu anda önünde beliriveren Avni Akbulut'a ilişince bir şeye hayret ediyormuş gibi kaşları yukarı kalktı, alnı buruştu, o yumuşak fakat her şeyden uzak sesiyle sordu:

«Sizin neyiniz var efendim?»

Avni bir şey söylemeden Niğde hükûmet doktorunun mektubunu uzattı. Profesör, hep kaşları kalkık ve alnı kırışık, zarfı açtı ve içindeki kâğıda şöyle bir göz gezdirdi. Altındaki imzayı hatırlamak ister gibi biraz düşündü, sonra başını salladı ve Avni'ye dönerek:

«Peki, ne istiyorsunuz?» dedi.

Hasta hemen derdini anlatmıya başladı. Cebinden raporları, tahlil neticelerini, koltuğunun altından, sayısı onu geçen röntgen filimlerini çıkardı. İlk defa nasıl ameliyat olduğunu, sonra hastalığın nasıl yeniden teptiğini saydı döktü.

Bu sırada doktor muslukta ellerini yıkıyor, ispirto ile oğuşturuyor, beyaz bir havluya kuruluyordu. Onun kendisini pek can kulağıyla dinlemediğini farkeden Avni şimdi asistanlara, talebelere dönmüş, hikâyesine devam ediyordu. Sözünü tamamladığı zaman doktor da gömleğini çıkarmış, beyaz sadakor ceketini giymişti. Baş asistana dönerek sordu:

«Neymiş?.»

Öteki bir kaç doktorca kelime mırıldandı ve filimlerden birini uzattı. Profesör az önce yıkadığı ellerini kirletmemek için filme dokunmadı, asistanına tutturarak gözlerini büzdü ve dikkatle baktı. Sonra Avni'ye döndü:

«Böbreğinizde taş var.»

«Biliyorum efendim.»

«Aldırmanız lâzım.»

«Başüstüne efendim.»

«Ama hemen ameliyat olmalısınız. Her geçen gün sizin için tehlikelidir.»

«Hemen olsun efendim. Emredin bu günden yatayım.»

Profesör karşısındakinin ne demek istediğini ilk anda anlıyamamış gibi başını arkaya atarak bir an düşündü, sonra baş asistana dönerek:

«Bizim serviste boş yatağımız var mı?» diye sordu.

«Hiç yok efendim.»

Avni atıldı:

«Bir kaç gün beklerim, belki o zamana kadar boşalır.»

Asistan cevap verdi:

«Zannetmiyorum, yakında çıkacak hastamız yok. Sonra bir çok da sıra bekleyen var.»

Profesör kapıya doğru yürüyerek ilâve etti:

«Siz bilirsiniz, fakat hastalığınızın beklemeğe tahammülü yok. Hemen bir hastaneye yatıp taşları aldırmalısınız.»

Bunları söylerken kapıdan çıkmıştı. Avni'nin cevabını beklemeden koridorda hızla yürüdü gitti. Talebelerle asistanlar da arkasından odayı boşalttılar. Avni elinde raporları, filimleri ile orta yerde kalıverdi. Bu sırada içeri gelip ortalığı düzeltmeğe koyulan o kapıdaki hademe, onun hâlâ odada dikildiğini görünce:

«Ne bekliyorsunuz?» diye sordu. Avni dertleşecek kafa dengi birini bulmuş gibi ona Kayseri'den başlayarak böbreğinin hikâyesini anlatmaya kalkınca, hademe eliyle sözünü kesti:

«Doktor Osman beyin burada bunları dinliyecek vakti yok. Görmedin mi, işi başından aşkın. Burası fakir fıkara yeri: Sen efendi adamsın, git derdini muayenehanesinde anlat. Dirim yurdunun sahibidir, saat dörtten sonra hep orada bulunur. Al istersen adresini vereyim.»

Gömleğinin cebinden çıkardığı irice bir kartı hastanın eline tutuşturdu, işine koyuldu. Kafasının içinde hep o acayip, bütün iradesini elinden alan ilâç kokusuyla hastaneden ayrılan Avni, ağır ağır yürüyerek otele geldi. perhiz yemeğini bile yiyemiyerek sadece bir çay içti ve bir saat kadar dinlendikten sonra, hemen kapının önünde duran tramvaylardan birine atlıyarak Dirim Yurdunun yolunu tuttu.

Profesör Osman onu, hastanedekinin tam tersine, büyük bir alâka ile muayene etti, hattâ tatlı dilini Borlu o kadar övdüğü halde suratı hep canı sıkılmış gibi duran doktor İrfanın aksine, doktor Osman sahiden tatlı dilli, güler yüzlü idi. Bütün filimleri, raporları teker teker gözden geçirdi, bir çok şeyler sorup soruşturdu, nihayet, aralarında tam bir itimat bağı kurulduğuna kanat getirince, ellerini Avni'nin omuzlarına dayayarak:

"Bak kardeşim,,, dedi, "sana hastalığının mahiyetini iyice anlattım, cahil bir insan değilsin, hayatını, aileni düşünmeye mecbursun, kararını ver. Tek çare ameliyattır. Taşı çıkarırız, bir kaç ay da sıkı perhiz eder, vereceğim ilâçları alırsın, Allahın izniyle bir şeyciğin kalmaz,,

"Hastanede de söyledim ya doktor, emrin ne ise öyle ederim. Beni hastaneye yatırıver,,

"Fakülte hastanesine yatıramam; hem yer yok, hem de hastalığın öyle fevkalâdeden yatırılmanı icabettirecek mahiyette bir şey değil. Basit bir böbrek taşı. Yer açılmasını beklemek ister de sıraya girersen aylar sürer, halbuki hastalığının buna tahammülü yok. Bak düşün, taşın. İstersen benim kliniğe yatırayım, ama senin için biraz masraflı olur,,

Avni doktorun gözlüklerinin içine bakarak:

(Devamı 11 incide)

Haftanın Hicvi :

Ağır

Zeytinyağı dalaveresini ne unutan var ne yutan! Hal olmuş gibi gösterilmesine rağmen o hâlâ karaborsacılık yolu ile - asâlet ve nezaket bile taslamağa başlamış olan - bir sonradan görmeler burjuvasının yaradılmasında kullanılmış başlıca vasıtalardan biridir.

Zeytinyağcılar içinde bir öylesi var ki, dostlar bizim, yemekleri yağsız yediğimiz günlerde depolarında stok yediyüz bin kilo zeytinyağı vardı.. Bizim çamurdan bir ekmek alabilmek için fırın önlerinde soğuktan titreşerek biribirimizi çiğnediğimiz demlerde o bir altındağa binmiş zevkini getiriyordu.. Maaşlara onbeş lira zam yapmak için münakaşalar cereyan ettiği günlerde memleket maliyesinin yüksek menfaatı icabı olarak» fikir beyan etmişti. Et ve kemik haline gelmiş olan bu «alçaklık iradesi» yıllarca, Anadolu çocuklarının emeğinden ve ekmeğinden keserek Vatan işlerinin görülmesi için verdikleri parayı babasının malıymış gibi kullandı, sömürdü, bundan yorulunca da «balı hükûmetten—bir Namık Kemâl gibi—izzet - ü - ikbal ile çekildi. Şimdi silinmek, unutulmak, milyonlarile başbaşa, üstüste, altalta sessizce «mütevazı bir vatandaş» gibi ömrünü itmam etmek gayesi peşindedir! Şerefsizlik ve haysiyetsizliğin bu en korkunç canavarı kendi kendini unutmuş olduğu için halkın da her şeyi unutmuş olduğunu sanıyor-. Halk iyiyi unutmadığı gibi kötüyü de unutmaz! Sana gelince, sen tifüsün biti» inkılâp gençliğinin hafızasında, daima; imha edilmesi ilk ve en büyük vazife olan «millî düşman» olarak yaşayacaksın! Hafızada sessiz, hareketsiz, bir hatıra olarak yaşamak tehlikeli olmak şöyle dursun rahatça bir iştir. Ama herhalde bilirsin ki, biz hayaller ve fikirlerle değil aksyonlarla yaşayan insanlarız. Seni hafızamıza, bütün cirkefliğinle nakşetmiş olmamızın sebebi halkın çiğnemiş olduğun haklarını kurtaracağımız günlerde çirkefliğin aksyonlarımıza amansız bir muharrik olsun diyedir! Harp senelerinin korkunç sefâlet günlerinde senin habis yüzün memleketin ufkunda sırıtıp milletin sefâletine gülür; çalınmış milyonlarının dağ manzarası halkın sıkıntılarile yanan ve altınların sesi feryatlarımızı duyulmaz kılmak isterdi Seni unutursak biri de halk ve namusumuz unutsun.

Doğan RUSENAY

DİKKAT :

Abone, mektup, yazı ve her türlü muhaberat için adresimiz şudur:

Gün-Posta kutusu 519 - İstanbul

«GÜN» den memnunsanız ve yaşamasını isteyorsanız abone olunuz.. muhitinize yayınız!

"Yarenlik„ ve Rıfat ILGAZ

Rıfat Ilgaz Yarenlik isimli ilk şiir kitabını, hakkında y a z ı l m ı ş tenkitleri de alarak, yeniden bastırdı. Bu tenkitlerden birini alıyoruz:

.. ..

Şairin en dikkati çeken tarafı, Türk cemiyetindeki emekci ve yarı emekci sınıfın iktisadi ,içtimai ve moral cephelerini bir kaç mısra içinde çizivermesindeki ustalıktır.

Aylak sınıf şairlerinin çizdiği İstanbul tablolarıyla, Rıfat Ilgaz'ın İstanbul tabloları arasındaki tezatlar, günde ondört saat alınteri döken kol ve kafa işçisinin — ki 15 - 16 milyonu bulmaktadır — sofrası ile mirasyedi vurguncu sofrası arasındaki tezatlara benzer.

Niçin onlar realiteden ürküyor, hakikat ile sanatın imtizaç edemiyeceğini mi sanıyorlar? Bildiğim bir şey varsa o da her sanatkârın mensup olduğu sınıfın iktisadî ve içtimaî şartlarının bir mahsulü oluşudur. Onlar, halkın ıztıraplariyle sanatlarını kirletmek (!) istemezler. Çünkü onların mensup olduğu ve propogandasını yaptıkları aylak sınıfın maddî ıztırapları yoktur. Onlar bütün tarih boyunca yaşanmış zümre saltanatlarının ve kuş tüyü yataklarda kuş sütüyle beslenenler arasındaki muaşakaların hasretini çekmektedirler. Bütün kederleri aradıklarını bulamamaktandır. Onun için hakikate gözlerini kaparlar, halka sırtlarını çevirirler. Yaldızlı hülyalara dalar, lâcivert rüyalar görmeğe başlarlar.

Halbuki Rıfat Ilgaz, onaltı milyonun bu günkü durumundan, köprü altları ve Haliç kıyıları sefâletlerinden, teneke suratlı kulubelerden, İstanbul kaldırımlarında param parç sürünen altı bin Türk çocuğundan, mekteplerdeki umumî zafiyete müptelâ onbinlerce gıdasız talebeden, karaborsadan, vurguncudan hülâsa, bu hal kın içinde kıvrandığı hayat realitesinden haberdardır. Bütün bunlardan haberdar olan bir sanatkâr, elbette bize Babil şarkıları söyliyemez. Ve Cem'in seririne cârlis sülâle devrindeki muğbeçelerle nasıl tanıştığını, açlıktan gözleri kararmış insanlara dinletemez. İşte Rıfat Ilgaz, bu bakımdan okunmalı, beyhude zahmete girip onda sahtekâr bir lirizm aramamalıdır. Şiirleri kupkuru kelimelerle tertiplenmiş, kupkuru mısralardan ibarettir. Ne klâsik bir ahenk, ne bir melodi havası, hatta ne de bütün kitapta bir tek kafiye bulabilirsiniz. Fakat bu kupkuru mısralarda sabahtan akşama kadar bir lokma ekmek parası peşinde koşup ta onu bulamıyan bir insanın kupkuru gözlerinde rastlanan derin, korkunç ve anlatılmaz bir şeyler vardır, işte bu da bir sanattır ve belki henüz alışamadığımız sanat.. Musikisiz, vezinsiz, kafiyesiz yâni nazmın ve hatta serbest nazmın bile kendine göre mevcut şart ve kaidelerinden mahrum bir şekle bürünmüş acayip bir realizm. Fakat bu acayiplik bizi, okurken acı acı düşünmeğe, ağlamağa, ve hiç beklenmedik bir yerde kahkaha ile gülmeğe mecbur edecek kadar kuvvetli bir sanat rolü oynıyor.

Ben Rıfat Ilgaz'ın nazımlarıyla Ahmet Rasim'in nesirleri arasında tasvir, mevzu seçimi, hadiselerin detaylarına kadar iniş bakımından kuvvetli bir benzerlik görüyorum. Ahmet Rasim gibi Ilgaz'ın da iyi bildiği bir çok şeyler var: Bu arada yeni türkçe, halkın örf ve adetleri, eskiye ve yeniye aşinâlık ve İstanbulun semtleri... Belki bir mektep hocası olduğundandır, şair çocuğu iyi tanıyor ve çocukla meşgul olmaktan hoşlanıyor.

Bu memleketin o büyük ve asla hal edilmemiş olan çocuk meselesinin bir çok cephelerine şiirlerinde sarahatle rastladım. Mensup olduğu kültürün, sınıfını ve dâvânın propagandasını yaparken sanatkârın dikkat etmesi gereken cihet şudur: İnanma kalitesini ve inanma tekniğini yükseltmek, geliştirmek. Şiir, her türlü heyecanlarımızın yalnız yazılı şekilde ortaya konması demek değildir. Bu heyecanları okuyana da ayni samimiyet ve şiddetle his ettirtmek ustalığıdır. Bunun bence hiçbir kaidesi yoktur. Kaideler muvaffak olma vakıasının tahlilinden çıkar. Şu halde her sanatkârın kendine göre şahsî kaideleri var demektir. Klâsik veya modern kaidelerle iş yürütülemediği hallerde şahsi kaideler yaratmasını da beceremiyen adam sanatkâr olamaz.

Rıfat Ilgaz, şimdilik klâsik veya modern hiçbir nazım kaide sine bağlı değil gibi görünüyor. Nazmı, nesiri andırıyor ama, yazdığı da nesir değildir. Halbuki nazmı, nesri andırır şekilde yazmak modern kaideler arasındadır. Fakat oöyle bir kaidenin de Rıfat Ilgaz'ın şiirlerinde tatbik edildiğini söyliyemiye muktedir değilim. Onun, nazım tarzını şahsileştirmek üzere olduğunu, pek yakında altında imzasını görmeden, yazdıklarını tanıyabileceğimizi ümit ediyorum. İşte o zaman şairden sanat kaidelerinden hiç olmazsa birine olsun bağlanmasını istememize artık lüzum kalmıyacaktır. Çünkü o zaman kendi kaide ve tekniğini ortaya koymuş olacaktır.

Esat Adil MÜSTECABLIOĞLU

Kahveler Gazeteler

Kimini vurguncu yaptı 39 harbi,
Kimini karaborsacı.
Lâf olur diye dost çayı içmeyenler,
Mahkemelik oldu rüşvet yüzünden.
Gaz fişi, ekmek karnesi derken
Kimler karışmadı ki, piyasaya.
«Kimini sefil etti 39 harbi,
Kimini şair etti»
Beni de gazete tiryakisi
Dadandık kahvelere ajans yüzünden,
Bir bardak ıhlamur bedeline
Yeni nizamdan dem vuran makaleler
okuduk.
Düştük eli kalem tutupta
Eli silâh tutmayanların peşine,
Cenk meydanlarını dolaştık.
Denizler geçtik, dağlar aştık,
Gün oldu kırıldı kanadımız
Kaldık çöllerde.
Gün oldu, Urallardan vurup
Ulaşmak istedik Kızıl elma'ya.
Yürüdük şehir şehir,
Bir de ne görelim,
Arpa boyu yol gitmişiz!
Düşenin dostu mu olur,
Zafer nerde, biz orda:
«Meserret»'te kurtardık Sivastopol'u
«İkbal»de girdik Berlin'e
Atikali kahvesinde patladı
Atom bombası.
Pes dediler bir ağustos akşamı
Şehzadebaşı'nda Japonlar,
Çektik zafer bayrağını kapıya!

Rıfat ILGAZ

Toprak kanununun köylerimizde uyandırdığı yankılar

Toprak kanununun Meclisten çıkışı memlekette ileri, geri bir hayli gürültlye yol açtı. O günlerde Meclisin içinde ve dışında geniş toprağı olan kimselerin nasıl çırpınıp, çabaladıklarını, memleket - çe duyup öğrenmeyen kalmamıştştr.

Hatta öyle ki yalnız onyedinci maddenin müzakeresinde lehte ve aleyhte söylenen sözler ve çatışmalar bir kaç gün sürüp gitti. O zaman iki tarafı temsil edenlerden birinci gurup, bu kanunu, memlekette asırlardır kökleşmiş derebeylik nizamının kir tasfiyesi olarak gösterip, onu ileri ve inkilapcı bir hareket olarak kabul ediyor, karşı taraf fikirlerini buna göre müdafaa ediyorlardı.

Ikinci bir grup «ki ekseriyetini büyük arazi sahipleri ve çiftlik sahipleri teşkil etmekte idi» tamamile birincilerin aksi bir yol tutarak böyle kir kanunu «dünyanın kutsal saydıkları mülkiyet bağlarına bir tecavüz» diye vasıflandırarak, böyle bir şeyin memleketi anarşiye ve nizamsızlığa sürükleyeceğini iddia ettiler. Bunların arasında tamamile ayrı düşünen üçüncü bir grup da birincilerle bazı noktalarda birleştikleri halde, toprakların küçük parçalara ve işletmelerden ayrılmasına muhalif bulunuyorlardı. Bunlar köylümüzün çalıştıkları toprakların sahibi ve efendisi olmasını istemekle beraker,küçük işletmelerin sanayi de olbuğu gibi büyük işletmeler karşısında tutunamıyacağını ileri sürüyorlar böyle bir şeyin asrımızın teknik ve ekonomik şartlarına uygun düşmeyen bir yol olduğunu açıklamağa çalışıyorlardı. Böyle düşünenlerin arasına bazı gazete ve dergiler de katıldı. Bu mesele üzerinde uzun uzadıya yazılar yazdılar. Bunların toptan yürüttüğü mütalaa aşağı yukarı şöyle hülâsa edilebilir: Onlar diyorlar ki, madem ki dünya büyük işletmelere ve toptan iş çıkarma esasına doğru gidiyor, bizim, dünyanın gidişine aykırı bir tedbir almamız, senelerce daha köylüyü kara sapanile karşı karşıya bırakır. Belki daha uzun yıllar köye teknik ziraat aletleri girmekten alakoyarak senelerce köylüyü bir avuç toprağın üzerinde süründürmeğe mahkûm eder.

Ileri, geri yürütülen bu mütalaaları memleketin sosyal ve ekonomik şartlarile onun toprak tabiyesi çerçevesi içerisinde incelersek gerçek mesele kendiliğinden ortaya çıkmış olur. Bunlardan da anlaşılıyor ki, memeket,bazı bölgeler hariç,henuz teknik ziraat vasıtalarına kavuşmamıştır.

Böyle olduğuna göre, mevcut sosyal düzenin içerisinde toprakları birleştirerek toplu ziraat yapma cihetlerine de gidilemiyeceğine göre, toprak kanununun nüfusumuzun çoğunluğunu teşkil eden köylümüz için ileri ve kalkındırıcı bir dava olarak ele amak lazım.Diger meseleler bunun peşinden çeker.

Türkiyenin muhteif bölgelerinde yaptığım incelemeler, bu meselenin ne kadar ciddi ve sıkı tutulması gerektiğini yöstevir. Toprağı verimli ve müsait bölgeleri bırak, bugün orta Anadolu gibi toprağı çorak ve kısır bölgelerde bile öyle köyler ve çiftlikler vardır ki, en geniş ve işe yarar yerleri zamanında eşraf ve ocakzadelerin ellerine geçmiş, halk buralarda bir zaman kendisinden gaspedilen toprakları üzerinde ortakçı ve yarımcı duruma inmiştir. Sırasile bu cihetleri bütün çıplaklığile Yurt ve dünya, Ant dergilerinde belirtmeğe çalıştım.

Bugünki yazımda da toprak kanununun kabulile, onun uygulanmağa geçilmesinde gecikmeler göstermesi, köylülerimiz üzerinde acaba nasıl bir tepki ve yankı yaratı.? Ondan bahsedeceğim.

Geçen sene toprak kanununun müzakeresi sırasında Ankaraya gelen bir köylümü yanıma takarak Meclise götürdüm. Bu adam babasının babasından beri ocak zadelere ait olan bir çiftlikte ortakçı olduğundan, toprak esaretinin azap ve acılarını bol bol tatmıştı.

O gün de tesadüfi hatipler arasında şiddetli çarpışmalar ve tartışmalar oluyordu. Millet vekillerinin bir çokları bu mesele dolayısıyla hitabet yarışına girmiş,görüşlerini belirtmeğe çalışıyorlardı. Konuşma, baştan sona kadar köylü ve tığından toprak üzerinde dönüp dolaştığından, bizim köylü ahbap, zaman zaman ayağa kalkıyor, bir taraftan da kolunu dürterek, söz alan hatipleri işaretle:«söyle kardeş bu bizden mii? bzden yana mı konuşuyor?» diye benden izahat alıyordu.

Nihayet, toprak kanunu eyice gürültü ve tartışmalardan sonra kabul edildi. Hiç bir kanunun çıkışı köylümüzü bu derece yakından alâkadar etmemiştir, sanırım. Oyle ki o günlerde toprağa kavuşmak ümidile, yorganını sırtlayarak gurbetten köye göç eden köylü vatandaşlara rastladım.

Bu sevince kapılan köylüdn birisi de benim Meclis müzakeresine götürdüğüm adamın köyüdür. Bir efendinin çiftliğinde yarıcı olan bu köylü o günlerde bu işe olup bitmiş gözile bakılarak, günlerce davul, zurna çalarak şenlik bile yapmışlardır.

Geçenlerde bu köyün altı, yedi sene lik ekimini alan birisi, Ankara'da karşıma çıktı. Yakından tanıdığım bu uyanık ve ateşli delikanlı elinde bir istida ile dolaşıyordu. Anlattığına göre, köyden vilâyet yollyle verdikleri istidalar cevapsız kaldığından, şimdi çıkıp Ankara'ya gelmişti. Bir defa da ziraat vekâletine baş vurup müsbet bir netice alamazsa ondan sonra başının çaresine bakacağını söylüyordu.

Eğer, diyordu, yakında hükûmet bu işi yapmazsa hepimiz açlıktan öleceğiz. O, zaman toprak kanununun hayrını gör. Ve gene ilâve ettiğine göre, toprağının efendisi, çiftlikten «def olup gitmeleri» için her türlü yardımı kesmiş, eski borçlar içinde iki ayaklarını bir papuca koymuş. Hele evler nerde ise başlarına uçacakmış.

Bir taraftan parti ve partinin gazeteleri çıkardıkları bu kanunla öğüne dursunlar. Bunun çok acı misallerine başka bölgelerde de rastlıyoruz.

Geçen gün orta Anadolu'nun şimale bakan bir çeltik bölgesinde köylünün biriyle konuşurken aynı şeylerden yana yakıla dert yandı. Bu köylü, «B» kazasında oturan efendisinden şikâyetçi idi. Oturduğu çiftlik iki yüz bin liraya bir kaç köye satılmıştı; bu köylü de çoluk çocuk kapı dışarı edilmişti.

Toprak kanununun yarıcıları ilgilendiren faslına dokunarak «peki enayi gibi ne diye çıktınız, kanun açık, hiç bir ortakçıyı çiftlik sahibi hiçbir sebeple yarıcı olduğu topraktan süremez, satışa mani olabilirsiniz» dedim. Köylü «budalaya bak-» der gibi omuz silkti. «Haydi çıkma bakalım efendi, Ağa tohum, hayvan vermez, suladığın bendi de yıkarsa, bir dahaki seneye taşan kırığını mı yiyeceksin? Duyduk, hükûmet toprak kanunu çıkarmış, ama o bizlere göre değil. Bizim sahibimiz daha bu dünyaya gelmemiş!»

Köylerde durum bu merkezde iken bir gazetenin ünlü başyazarı, üzerine toz konduran biri çıktı mı, herşeyi olup bitmiş göstererek, ikide bir toprak kanununu dilline dolayarak, şaklabanlığa başlar. Bu suretle de muarızlarını Don Kişotvari pelavrasiyle susturduğunu sanır. Ortalığı her zaman güllük gülüstanlık göstermeğe meraklı bu efendi, toprak kanununun yanı-

Hiciv Tarihi

Eşref

(1859 — 1912)

I

Hürriyet Kasidesi'nden:

Hukûmet oldurur tulu hayata mail olsan da
Döğerken gardiyanlar kurtarır hıfzı emanetten
Çıkarsan yıldıza tiynet değişmez işte zılbıllah
Utanmaz kendi nefsinden haya etmez melâmetten
Açıktır babı mahbes ihtilâfı kavli millette
Eğer menia [illegible] reyi ümmetten

Eğer bir zelzele olmazsa bir yer titremez amma
Yürekler hoplamakta bizde fıkdanı metanetten
Nasıl bir zincire vurdu yirmi milyon şiri bir maymun
Utansın şiri derzencirler bendi hakaretten
Biz ol süfli tabiat bir takım Cingânekânız kim
Cihanda farkımız yok şimdi bir çulsuz aşiretten
Eden çok ben gibi meyhanede dava-i- hürriyet
Fakat tırnağını kessen kaçar meydanı gayretten.
Umumi bir hücum ister ki celladı ezip geçsin
Bizim evlâdımız da yoksa kurtulmaz esaretten
Ne mümkün başka türlü bizce istihsali hürriyet
Çalış hünkârı kaldır ortadan hallet hilâfetten

TELİF-SENTEZ

Hasan TANRIKUT

«Devletin Menşei» adlı eser hakkındaki kısa tenkidimizi okumuş olanlar şübhesiz, o yazıda telifle sentez arasındaki farkı belirtmeğe yarayacak bir düşüncenin ipuçlarını görmüşlerdir.

«Telifçilik» deyimini, metod bakımından mütenakıs, düşünce ve action'ları birleştirmeğe teşebbüs etmekten ibaret olan cehitlere hasredebiliriz. Metodça, yani prensiplerde, kökten zıt olan fikir ve actionlar mütecanis **bütün**'ler vücude getirmiyecekleri için biribirlerinin yanında iğreti ve aralarında boşluklar olduğu halde dururlar. Bu vaziyet karşısında **sentez** mevzubahs olamaz. Sentez, metod bakımından mütecanis fikir ve action'ların derhal kaynaşması; telifçilik metodça gayrı mütecanis fikir ve actionların kaynaşmıyarak iğreti, ayrı kalmaşıdır.

Bu mânada tarihî maddecilik, sosyalizm ile sınıf mücadelesi ve kıymet fazlası teorilerinin bir telifi değil bir sentezidir. Buna mukabil realizm ile idealizmi; maddeci sosyoloji ile ruhçu sosyolojiyi birleştirmeğe kalkan bütün teşebbüsler telifçiliktir. Sentez, metodik tecanüs; telifçilik, metodik tenakus içinde ortaya çıkan birer hâdisedir.

Sentezle telifçiliğin sosyal kökleri olduğu ve insan zihninde esrarengiz kuvvetlerle beliren hâdiseler olmadıkları âşikârdır. Sentez sosyal bir sınıfa sıkıdan sıkıya merbut; hayatı ve düşünüş tarzı bu sınıfın şartlarile tamamen tayin edilmiş bulunan mütefekkirlerin ulaşabildiği orijinal bir neticedir. Telifçilik ise, umumiyetle halk sınıfı ile burjuva sınıfı arasında sallanan daima kararsız ve mütereddit küçük burjuva sınıfına mensup o sınıfın şartları tarafından tayin edilmiş olması dolayısile sınıfının bütün kararsızlıklarile dolu) mütefekkirlerin hâleti ruhiyesi, düşünüş ve hareket ediş tarzıdır.

Küçük burjuvaziden çıkan mütefekkirler kültür terbiyesine müstenit bir cehitle ya halk sınıfının veya burjuvazinin adamı haline gelecek veyahut kararsızlık (telifçilik) içinde ömürlerini bitireceklerdir. Tarihî maddecilikte fikirle actionun tahlili gayrıkabil olan bütünlüğü dolayısile küçük burjuvaziden halk sınıfına geçen mütefekkir, hadiselerin daimî akışı içinde ya gerçekten halkın malı olur veyahut yarı yoldan döner: O, kararsızlık içinde yaşamakta devam edecek, yahut halk yolunun istediği fedainefs karşısında yılmış olmaktan gelen duygunun tesiri altında burjuvazinin hazır ve bundan dolayı emin, tehlikesiz görünen safları arasında halk'a cephe alacaktır!

Bizde burjuva sınıfının var olmayışı, küçük burjuva sınıfını, halka bağlanamamış, bir sürü şaşkın münevverin yatağı haline getirmektedir. Böylece telifçilik uzun müddet fikir hayatımızın baskın durumu haline gelmiştir.

Her nekadar bu harp içinde - yumurtadan vakitsiz çıkmış acaip piliçler gibi - bir burjuva sınıfı karaborsaya dayanarak kurulur gibi görünüyorsa da çok geciktiği için Avrupa nizamına aykırı gelen bu halin temelli ve devamlı olması imkânsızdır. Kavimlerin uzun asırlarda geciktirdikleri tekâmülü fertlerin kısacık ömürleri içinde süratla geçivermeleri gibi biz de Avrupanın uzun tekâmülü mahsulü olan burjuva devresini süratle geçerek çağdaş şartlara uymak zorunda kalacağız. Bundan dolayı burjuva partileri istedikleri kadar kurulsunlar sosyal zaman kadroları içinde uzun ömürlü olmalarına imkân yoktur. Zarurî olarak halka gidileceği işin «şaşkın - telifçi» mütefekkirler de ortadan kalkacaktır! Hiç olmazsa cemiyetle sıkı temasta oldukları müddetçe şaşkın hallerinin devam etmesine imkân kalmaz. Bunlar cemiyetle ilgilerini keserek içlerine kapanacakları anda romantik ve mistik temayüllere sürüklenmekten kurtulamayacaklardır.

Fikir ve aksiyonda tecanüse, senteze varabilip varamamanın sosyolojik ve sosyal şartları bunlar olsa gerek.

---

na son günlerde bir de ilk öğretim seferberliğinin uygulanması ile ofis vergisinin ilgası meselesini kattı o meydanı boş bulup borozanını öttüre dursun bu işlere bizim köylü dayılar ne diyor bakalım: Geçen bu yazılardan birinin her zaman konuştuğum gazeteye meraklı, bir köylüye okudum. Bıyık altından kıs, kıs gülerek gözlerime baktı:.

— Bakıyorum da dedi bu hükûmet toprak kanunu çıkarmakla çok kurnaz davrandı doğrusu. Bu iş biraz da tavşana kaç tazıya tut diyen avcının işine benzer. Bana sorarsan bu, kanunun çıkışı yarıcılar ve ortakçılar için ölüm çiftlik sahibleri için ihya oldu. Hani hükûmet satışa müdahele edecekti (Ç xx) oğlunun sekiz tane çiftliği şimdi satılık herif topraktan alıp apartımana yatırıyor. Yarıcılar açlıktan zıbaracakmış, Allah hükûmetimize zeval vermesin bakalım arkasından ne çıkacak.

İlk öğretim seferberliğile, ofis vergisinin ilgası meselesine gelince köylü konuşmasını şu sözlerle bitirdi: «Bunlardan kime ne? Köylünün sığırını, sıpasını satıyorlar. Onbeş, yirmi haneli bir köye 15000 liralık bir bina çökertiyorlar. Yine Allah razı olsun ama bu kadar vergi veriyoruz yardımlarını biraz arttıramazlar mı? Böyle giderse çocuğumuzun çoğu bile bu ağır yük altından kalkamıyacak.

Gelelim ofis işine: «Gazeteci bunu da köylüye müjdeliyor. Sevindik ama ya başımıza takmak olursa... Ofislere istif edip çürüttükleri mis gibi buğdaylarımıza ne diyelim?» Artık köylünün bu acı fakat hakikat olan sözlerine katacak bir şey bulamıyorum.

Sekli Köyü : Halil AYTEKİN

Küçük Ansiklopedi

Ekonomik kriz: Tarihin gelişme seyrinde kapitalist içtimaî nizama has, müzminleşmiş bir hastalıktır. Kapitalist nizamının bünyesindeki tezadların mahsulü olan ekonomik kriz, kapitalizmin, bilhassa emperyalist devresine girdiği zaman genişlemiş ve bütün dünyayı birden sarıp zelzele halini almıştır. Her on senede tekrarlayan krizin sebebi şudur: Kapitalist içtimaî nizamında istihsal ve dağılış ferdlerin, zümrelerin ve grupların elindedir. Bunlar arasındaki daimî rekabetde işlerini biribirlerinden gizli tutmak, esasına dayandığı için ortaya plânsız istihsal tarzı ve anarşik bir tevziat sistemi vücude getirmiştir. Yani emtialarını sevk edecekleri pazarların ne kadar eşyaya ihtiyacı olduğunu ve ne kadar alıcı geleceğini bilmelerine imkân olmayan kapitalistler şuursuz ve plânsız şekilde habire istihsal yaparlar ve mal pazara gider. Alıcıların ihtiyacından fazlası birikmeğe başlar, büyük stoklar meydana gelir nihayet bu vaziyeti gören fabrikatörün kafasına dank der ve derhal anî bir tedbirle istihsali keser, işçilere yol verir. Bu suretle de bütün dünyada işsizler ordusu meydana gelir işsiz kalan bir sürü insan da şaşkın bir vaziyette sarsılır, kalır. Satın alma kabiliyetlerini de kaybettikleri için ortada mallar büsbütün satılmaz olur. Böylece umumî durum, bir fasit çember içinde yuvarlanmağa başlar. İşte ham madde temin etmek ve mamul emtiayı satabilmek için pazarlarda kapitalistler biribirlerine girerler ve emperyalist devletler arasındaki bu rekabet cihan muharebelerini doğurur. Büyük kayıplardan başka açlık, sefâlet, yeryüzünü kaplar. İşte İktisad ilmindeki «Kriz»in kapitalist nizam hastalığının başlıca sebep ve neticeleri bunlardır.

BÖBREK

(Baştarafı 6 ncıda)

«Yani ne kadar olur doktor bey?» dedi. Burnunu, kafasını gene o uğursuz ilâç kokusu dolduruvermişti. Gözleri kararıyordu. Doktorun zayıf yüzünün hafif bir gülümseme ile buruştuğunu hayal meyal farketti ve uğuldayan kulakları onun yumuşak, cana yakın sesini uzaklardan gelir gibi işitti:

«Yatak parası ve ameliyat için bin lirayı göze almalısın.»

Avni'nin kafasını saran bulut bir an için açılır gibi oldu. Boğuk bir sesle:

«Aman doktor!» dedi. Profesör hep o tatlı gülümsemesiyle sözünü kesti:

«Söyledim ya, biraz masraflı, olur. İstersen Kayseri hastanesine baş vur. Ama vilâyet hastaneleri ve doktorları,,

Sen daha iyi bilirsin ya, başından geçti,,»

«İyi ama doktor, bin liranın yolu nerde?»

Öteki bütün yüzünü kaplıyan tatlı bir gülüşle:

«Bunu bana mı soruyorsun? Bilsem vallahi söylerdim.» dedi. Şakaya katlanacak halde olmıyan Avni eliyle kulağının arkasını kaşıyarak kendi kendine mırıldandı: «Çoluk çocuğa, yazıp bağla bahçeden birini sattırmalı mı ki? Can her şeyden üstün.» Sonra doktora döndü: «Bana biraz ikram edemez misin, bak sana talebenden mektup da getirdim.»

«Ha, kim o çocuk? İsmi yabancı değil ama, bir türlü hatırlıyamadım. Neyse şimdi seninle bakkal pazarlığı yapacak değiliz, dedim ya, düşün, taşın, kararını ver. Ben hergün öğleden sonra burdayım.»

İlâç kokusu, yorgunluk, açlık, geceleri sancılar yüzünden uyuyamamak hastayı öyle bir hale getirmişti ki, kafasında şu anda: «Ne olacaksa hemen olsun.» düşüncesinden başka bir şey yoktu. Tekrar doktor doktor dolaşmak, röntgenlerde soyunmak, iğnelerle kan aldırmak, şişelere işemek, bekleme odalarında saatlerce, günlerce pineklemek, artık bunların hiç birine dayanmıyacaktı. Sönük gözlerini ağır ağır Profesör Osman'a çevirerek:

"Niğdeye mektup yazalım da bizim elma bahçesini satsınlar bakalım. Şimdi mahsul mevsimidir, herhalde para eder,, dedi:

"İstersen bir telgraf yaz, ben hemen göndereyim. Sen de git, otelden eşyalarını al, buraya naklet. Para gelir gelmez ameliyatı yaparız,,

Bu işler o gün tamamlandı. Avni, hastahane için hususi satın aldığı mavi yollu tisör pijama ile beyaz karyolasının kenarına oturarak Niğdeden para gözledi. Her geçen gün, hesabını hiç yoktan onbeş lira arttırıyor ve hasta bazan: «Bu mevsimde bir bahçe satmak bu kadar sürdürülür mü? Kendi soyumuzda bile halden anlayan olmadıktan sonra. ,, diye söylenerek Niğdedekilere kızıyor, bazan da: "Ne diye para gelesiye kadar otelde kalmadım da doktorun sözüne uyup buraya taşındım ki? Otelin gecesi bir buçuk lira idi. Bu hastalık bende akıl komamış, belli,, diye kendi kendine içerliyordu. Kliniğe yattığının on birinci günü telgraf havalesiyle bin iki yüz lira geldi, hemen ertesi gün, ikindi vaktine doğru, ameliyat masasına yattı.

Henüz narkozun tesiriyle sersem bir halde gözlerini aralayınca ilk gördüğü şey doktor Osmanın gülümseyen yüzü oldu.

«Nasılsınız? İyisiniz ya!» diyordu, «On beş güne varmaz kalkarsınız. Çıkardığım taşı görmek ister misin? Fındık kadar,, Bak!»

Avni daha iyice açamadığı dumanlı gözleriyle doktorun elindeki yuvarlak şeye baktı, sonra biraz geride duran asistanla hemşireyi de süzerek güçlükle mırıldandı:

«Teşekkür ederim doktor,. Öbür taş da böyle kocaman mı?»

Profesör Osman karşısındakinin ne dediğini anlamıyarak iri camlı gözlüklerini arkasındakilere çevirdi. Genç asistan yatağa yaklaştı:

"Hangi taş?,,

O zaman hastanın gözleri büyük bir korkuyla açıldı, karşısındaki üç beyaz gömlekliyi birer birer dolaştı, sonra hırıltılı bir sesle sordu:

"İki taş olacaktı! Ocağına düşdüm, birini içerde mi koydun yoksa?,,

«Kim söyledi iki taş diye?»

"Kayseride söylediler. Röntgen öyle gösteriyormuş,,

Profesör ve asistanı filimlerin bulunduğu zarfı açtılar, pencerenin yanına gidip uzun uzun baktılar; biri baktıktan sonra elindekini ötekine veriyor, yeni aldığını gözden geçiriyordu. Odada çıt yoktu. Arasıra iki doktor birbirlerine filimde bir şey gösteriyorlar, fakat tek söz söylemiyorlardı. Nihayet profesör Osman hastaya yaklaştı:

«Zannetmiyorum!» dedi, «Gerçi filimin orası biraz bulanık ama, Kayseri hastanesinin röntgenine pek güvenilmez, bu taşın gölgesi düşmüş olacak. Belki sen de filim çekilirken biraz kımıldadın. Ben böbrekte başka bir taşa raslamadım: Hiç merak etme."

Bundan sonraki günler, hattâ haftalar, hattâ aylar Avni Akbulut için yarı rüya halinde geçtiler. Sanki ameliyat gününde yapılan narkozdan hâlâ kurtulamamıştı. Doktorlar o gün filimleri alıp götürmüşler ve bir daha ortaya çıkarmamışlardı. Her gün bir kaç kere yanına geliyorlar, "Nasılsın? Bir şikâyetin var mı?" diye soruyorlar, bazan hemşire pansuman yaparken bulunuyorlar, fakat ikinci taş meselesini hiç açmıyorlardı. Bu halde bir ay kadar yattıktan sonra, — dikişler alınalı daha sekiz gün olmuştu, — Avni'de tekrar sancılar başladı. Yeniden röntgenler, idrar tahlilleri, konsültasyonlar yapıldı. Profesör: "Senin bünyen taş yapmağa çok müsait, böbrekte gene kilsi bir teşekkül ihtimali var. Esaslı bir müdahale daha icab edecek galiba!" dedi.

Niğde'ye tekrar acele telgraflar çekildi, satılan bağın parası bu sefer yirmi günde geldi. İkinci ameliyat için Avni'yi masaya yatırdıkları zaman, eski nüfus memuru bir deri bir kemik kalmıştı. Gözleri bir şey seçemiyor, kulakları uğulduyor, sesi fısıltı halinde çıkıyordu. Yüzüne maskeyi koydukları zaman bu uykudan bir daha uyanamıyacağını sanıyor, ama buna okadar üzülmüyordu.

Ameliyat bir saate yakın sürdü. Doktor hem yarayı kesiyor, derinlere giriyor, hemşirenin uzattığı makası, bıçağı, pensi alıyor, eğiliyor, doğruluyor, hem de bu aralık asistaniyle konuşuyordu:

"Bizim şu Adadaki köşkün banyosuna ne renk fayans koydurayım, bir türlü karar veremedim. Mavi kasvetli olacak, penbe de yatak odasına uymıyor,,. En iyisi filizi ama, piyasada iyisi yok. Ne halt etmeli bilmem-"

Nihayet böbrekten leblebi kadar bir taş daha çıktı, fakat iki ay gibi kısa bir zamanda iki defa üst üste bıçak yiyen bu ufacık et parçası da artık canından bezmiş gibiydi: taşı aldıkları yerde beliren ince bir kan sızıntısı bir türlü durmuyordu. Profesör Osman: "Ne yapacağız?" der gibi gözlüklerini asistaniyle hemşireye çevirdi. Beş dakikadan fazla beklediler, kan ne azalıyor, ne çoğalıyor, hep aynı şekilde, hafif hafif sızıyordu. Hastanın zayıf vücudunda kımıldamalar başlamıştı. Bir kaç dakika daha beklediler. Böbreği böyle kanar halde bırakarak yarayı kapamak, hastanın yüzde yüz ölümü demekti. Profesör asistaniyle bir kaç kelime konuştuktan sonra tekrar makaslarını, bıçaklarını eline aldı, böbreği etrafına bağlayan çeşit çeşit etleri, sinirleri kesti, inceli kalınlı damarları düğümledi, bir anda pörsümüş gibi gevşeyen bu morumsu et parçasını beyaz bir küvetin içine bıraktı, sonra yorgun bir sesle asistanına yarayı kapatıp dikmesini söyledi, alnında beliren terleri gömleğinin koluna silerek musluğa, ellerini yıkamağa gitti.

Avni Akbulut yatağında kendine gelip, ölmediğini, yalnız böbreğinin çıkarıldığını, artık bir tek, o da ameliyatlı böbrekle kaldığını öğrenince pek şaşırmadı, başını öte tarafa çevirip gözlerini kapadı. Haftalarca bu halde yattı. Artık iki günde bir uğrıyan doktora, hergün pansumana gelen asistana bir şey söylemiyor, bir şey sormuyordu. Yalnız günün birinde profesör Osman yatağının kenarına oturup yalancıktan gülmiye çalışan bir yüzle, artık hastalığının tamamen iyi olmuş sayılabileceğini, tek böbrekle kalmanın öyle pek korkulacak şey olmadığını, çünkü insan bünyesinin böyle hallerde bütün dikkatini, bütün gayretini öteki böbreğe vererek onu adamakıllı kuvvetlendirdiğini, ve artık Avni için Niğde'ye dönüp istirahat etmekten, hâlâ akmakta olan yarasını da haftada iki defa bir doktora, hatta bir sıhhat memuruna pansuman ettirmekten başka bir iş kalmadığını söyleyince, hasta o fersiz gözlerini karşısındakinin yüzüne dikti, ağır ağır, fakat sarsılmaz bir sesle:

"Yok doktor," dedi, "beni bu halimde sokağa atamazsın. Gayri sattırıp parasını getirtecek bağ, bahçe kalmadı ama, gene de beni bu halimde sokağa atamazsın. Ben bu halimde memlekete dönecek olursam bana sokaktaki itler bile güler. Ya bu yara kapanır, dermanım yerine gelir, yürüye yürüye tirene giderim, ya bu karyolada ölür, çoluğun çocuğun başına belâ olmam. Kolumdan tutup atsan bile, kapının önünden bir adım gitmem, geleni geçeni başıma toplarım. İşte, kendin düşün artık."

Bu sözlerden sonra hastanın gözlerini kapayıp başını öteye çevirdiğini gören doktor, sesini çıkarmadan odadan çıktı gitti. Avni bir hafta kadar bekledi, her kapı açılışında yüreği oynuyor. "Acaba sokağa atarlar mı ki? Buhalde Niğde'ye, çoluğun çocuğun yanına nasıl varırım?" diye düşünüyor, pansumana gelen asistanla hemşirenin yüzlerine dikkat ve korkuyla bakıyordu. Ama onların kendisine karşı muameleleri değişmemişti. Hep aynı nazik dalgınlıkla sargılarını çözüyorlar, «Nasılsınız?» diye sorduktan sonra hep aynı şekilde, cevap beklemeden birbirleriyle konuşuyor ve odadan çıkıyorlardı.

Bir gün profesör Osman o zorla gülen yüziyle odaya girdi. Hemşireyle asistan da arkasındaydı. Kırışık alnını yatağa doğru eğerek hastayı sıkı bir muayeneden geçirdi, bir çok şeyler sordu, hâlâ kapanmıyan yarayı kendi eliyle açtı, tabelâyı ve ameliyattan sonra çekilen röntgen filimlerini asistaniyle birlikte bir daha gözden geçirdi, sonra Avni Akbulut'a dönerek:

«Hastalığın bu safhası talebe için çok enteresandır, sizi yarın fakülte hastanesine kaldıracağız!» dedi.

— SON —

Haftanın kronolojisi

15 — 21 Nisan

- Odasında ustura ile yaralanan Ahmet hastahanede öldü.
- İki hırsız altışar ay hüküm giydi.
- Gangster çetesi mahkemeye verildi.
- Yükseli çiğneyib öldüren şoför Cavit mahkûm oldu.
- Bursada bir değirmenci değirmen çarkına kendini kaptırdı ve parçalanarak öldü.
- Adananın Raziyeler köyünden Mehmet bir kadın meselesinden Tosunu av tüfeğile öldürdü.
- Yine Adananın Kırmıklı köyünden Mehmet Mustafayı uyurken tüfekle öldürdü. Sebeb kadın meselesidir.
- Tirenden atlayan Lazarın ayağı kırıldı
- Sinemadan dönen Eyüblü dört arkadaş birbirlerini yaraladılar.
- Karısını öldüren ve kayın babasını yaralıyan Halil mahkûm oldu.
- Aliyi öldüren 16 yaşındaki Vahdettin mahkûm oldu.

GÜN
Haftalık Kültür ve Aktüalite Dergisi

İleri kültür ve ileri sanatın Sosyal kökleri

Yazan: Dr. Ziya OYKUT

XIV - XVI yüzyıllarda İtalyada başlayan kuvvetli bir ekonomik yükseliş hareketi, feodal sistem içinde keskin bir sınıf mücadelesinin doğuşuna sebep oldu. Bu mücadele Ticaret kapitalizminin, derebeylikle birleştirilmesi mümkün olmayan menfaatlarının korunması ve serbestlikleri zeminini üzerinde doğmuş, keskinleşmiş, derebeyci münasebetlere ve kiliseye karşı inkilâpçı bir mücadele şeklini ve karakterini almıştı. Bu mücadele seyrinde o devir Avrupasında sosyal, politik, ve kültürel bir hareket şeklinde - Ticaret burjuvazisinin inkilâpçı bir hareketi manasında, - ortaya çıkan Rönesans hareketi, insanlık tarihinin en önemli çağlarından birini açıyor, insanlığın o zamana kadar geçirdiği en ileri değişikliği ifade ediyordu.

Rönesans, antik Yunan - Roma Hümanizm'ini, daha geniş ve daha zengin bir muhteva ile diriltmek manasını taşıdığı gibi, bu devirde yeni doğmakta olan ticaret burjuvazisinin, derebeylik ve kilisenin tahakkümüne karşı açtığı mücadele seyrinde, tekemmül eden ileri bir dünya görüşü oldu. Ortaçağ'ın kast zihniyeti yerine, bütün insanlar için **şahsî hürriyet** istiyor; **asâlet farkı tanımıyor. İnsan'a**, insanın **fikir** ve **vicdan hürriyeti'ne inanıyor**, hörmet ediyordu. öyle bir dünya görüşü ki, Ortaçağ'ın skolastik doğmatizmine karşı müsbet ilmi ve onun müsbet neticelerini koyuyordu.

Bu şartlar içinde başlayan Rönesans hareketi, XVI - XVII yüzyıllarda, sermayeci ekonomi'nin uyanmasına muvazi olarak, garb Avrupası'nın diğer memleketlerinde de inkişaf etmiş; XVIII. yüzyıl inkilâbının zaferi üzerine, daha üniversel bir mahiyet kazanarak, bugünkü Burjuva **Hümanizmi** şeklini almıştır. Burjuva sınıfı - ve ona bağlı olarak Burjuva Hümanizmi - yeni istihsal kuvvetlerinin ve istihsal sisteminin - kapitalizm'in, - inkişafını köstekliyen ve bukağılayan derebeylik sisteminin dar istihsal şartlarına ve münasebetlerine hücum ederek yüzyıllık lânetleri üzerinde taşıyan Derebeylikle birlikte, onun ideolojik müdafii olan kilise'yi devirmek için mücadele ettiği, ve yerine modern tekniği, bu ileri teknik'e cevap verebilecek müsbet ilmi koyduğu ölçüde inkilâpçı idi; ve geri münasebetlerin baskısından, daha geniş münasebetlere doğru «zaruretler sahasından, hürriyetler sahasına doğru» sıçrayışlar yaparken, de geniş halk kitlelerinin menfaatına uygun bir hareket yapmış oluyordu. Bu Hümanizmi ve bu sınıf, bu siyasi, iktisadi, içtimaî hareket seyrinde, yüzyıllarca köle kalan köylünün, yüzyıllarca dar münasebetler içinde sıkışmış ve büzülmüş olan fakir zanaatçı, işçinin, bir kelime ile büyük bir çoğunluğun menfaatlarına tercüman olan Avangard bir fikir, Avangard bir sınıf olduğu içindir ki, o devir için tarihen müsbet ve müterakki bir rol oynayabilmişti. Böyle olduğu müddetçe, Burjuva Hümanizm'i, karanlıklardan kurtulan insan ruhunu ileri, aydınlık ufuklara götüren bir fikir ve sanat hareketi olarak kaldı.

Bu zaruretler çerçevesi içinde, inkilâpçı ve hamleci olan burjuvazi, kendi sınıf menfaatlarını tatmin edecek ve emniyet altına alacağı, içtimaî, iktisadî ve siyasî imkânları temin ettikten sonra, yavaş yavaş inkilâba yüz çevirdi; muhafazakâr bir zümre oldu. İlmî inkişafı, düşünce hürriyetini daraltan veya tamamiyle gasbeden bir zihniyete büründü. Derebeylik zulmüne ve derebeyci dünya görüşüne karşı yüzyıllar boyunca savaşan ve bu mücadele seyrinde ileri ve inkilâpçı bir hamle olarak gelişen, ve hakikaten natürel iktisadın dar imkânları yerine, geniş istihsal imkânları getiren bu yeni ekonomi, inkişafının muayyen bir merhalesinde cemiyete öyle bir iş bölmü sokmuştur ki, artık ne şahıs hürriyeti ne düşünce hürriyeti kalmamış, geniş halk yığınları, muazzam bir istihsal makinesinin alelâde, basit birer vidası haline gelmişlerdir. Fertlerin şahsiyeti, yaratma kabiliyeti körlenmiş veya büsbütün ortadan kalkmıştır. Bu ekonominin inkişafı, gittikçe fakirleşen, sefilleşen ve mülkiyetsizleşen büyük halk yığınlarının karşısında, sermayenin muayyen ellerde temerküzü ve toplanması şeklinde başlayan ayrılık, geniş halk yığınları ile, bu istihsal vasıtalarına sahip hakim zümre arasına da derin uçurumlar açmıştır.

Bütün insanlar için **şahsî hürriyet** isteyen, **Asâlet farkı** tanımıyan **İnsan'a**, insan'ın FİKİR ve VİCDAN HÜRRİYETİ'ne inanan ve hörmet eden HÜMANİZM bu seyirler içinde, bu geniş insan inancından vaz geçerek, bu geniş ve bu büyülü manayı idareci, istihsal vasıtalarına sahip «hakim zümre'nin insanı» manasında daraltmış, ANCAK bu HAKİM İNSAN'A İNANIR BİR DURUMA DÜŞMÜŞTÜR.

Hümanizm'in bu dar insan zümresine inhisarı ile sukutu, halk yığınlarının 1871 Parisinde - hem istilâcı kuvvetlere hem de dahilî istismarcı zümreye karşı açtığı - kurtuluş mücadelesinden sonra, daha şuurlu bir irtica felsefesi ihtiyacı ile kıvranan, 1789 yıllarının inkilâpçı sınıfı, her ileri şeyden uzaklaşmış, nihayet her gün bir az daha geri çekile çekile, nihayet karanlık bir irtica batağına boylu boyunca gömülmüş bulunuyor.

Bütün bu irtica ile birlikte, Ortaçağ irticaına taş çıkartan yirmi birinci yüzyılın utanç lekesi, silâhlı, barbar faşist irticaını da gelecek yazı da göstereceğiz.

RAKAMLAR-GERÇEKLER

● 1937 — 1943 yılları içinde Türkiyedeki iş yerlerinde husule gelen iş kazaları:

Yıl	Kaza sayısı
1937	4691
1938	7246
1939	7482
1940	8620
1941	9668
1942	9293
1943	11958

● 1943 yılı iş kazalarının iş şubelerine göre ayrılışı:

	Kaza sayısı
Maden kömürü istihsalâtında	5692
Maden izole, demir ve emsali imalatında	2117
Vagon, otomobil tayyare imalât ve tamiratında	2086
diğer maden istihsâlatında	686
Pamuk sanayiinde	310

● 1943 yılı iş kazaların neticeleri :

	Sayı
Geçici arızalar	10035
Kırık, Çatlak	465
Yanık	608
İç uzuvlarda arıza	297
Aza kaybı	248
Fıtık	122
Ani ölüm	96
Ameliyatla aza kaybı	40
Tedavi sırasında ölüm	26
Gazla boğulma	11
Meslek hastalıkları	6
Felç	3
Suda boğulma	1

● 1943 yılı iş kazalarının sebepleri:

	Sayı
İş üzerine bir cismin düşmesi	4078
Batma, kesilme, ezilme ve saire	2966
İşcinin düşmesi	920
Makinaye kaptırma	872
Müsademe	691
Yük kaldırma, zorlama	629
İşcinin gözüne bir cisim girmesi	569
Çeşitli sebepler	324
Yakıcı veya sıcak mayi dökülmesi	316
İnfilâk	206
Göçme, yıkılma	134
Bir muharrikin çarpması sürüklemesi	117
Elektrik çarpması	63
Buhar tazyiki, gazla zehirlenme	59
Su basması, su tazyiki	14